

Zbornik sudske prakse

PRESUDA OPĆEG SUDA (treće vijeće)

9. rujna 2015.*

„Tržišno natjecanje – Zabranjeni sporazumi – Svjetsko tržište katodnih cijevi za televizore i računalne ekrane – Odluka kojom se utvrđuje povreda članka 101. UFEU-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u – Sporazumi i usklađena djelovanja u pogledu cijena, raspodjele tržišta, kapaciteta i proizvodnje – Dokaz sudjelovanja u zabranjenom sporazumu – Jedinstvena i trajna povreda – Mogućnost pripisivanja povrede – Zajednička kontrola – Novčane kazne – Neograničena nadležnost“

U predmetu T-104/13,

Toshiba Corp., sa sjedištem u Tokiju (Japan), koju zastupaju J. MacLennan, *solicitor*, J. Jourdan, A. Schulz i P. Berghe, odvjetnici,

tužitelj,

protiv

Europske komisije, koju zastupaju A. Biolan, V. Bottka i M. Kellerbauer, u svojstvu agenata,

tuženik,

povodom zahtjeva za poništenje Odluke Komisije C (2012) 8839 *final* od 5. prosinca 2012. o postupku primjene članka 101. UFEU-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u (predmet COMP/39.437 – katodne cijevi za televizore i računalne ekrane) u dijelu u kojem se odnosi na tužitelja te, podredno, zahtjeva za ukidanje ili smanjenje iznosa novčane kazne koja mu je izrečena,

OPĆI SUD (treće vijeće),

u sastavu: S. Papasavvas (izvjestitelj), predsjednik, N. J. Forwood i E. Bieliūnas, suci,

tajnik: J. Weychert, administratorica,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 11. studenoga 2014.,

donosi sljedeću

* Jezik postupka: engleski

Presudu

Okolnosti spora

Tužitelj i predmetni proizvod

- 1 Tužitelj, Toshiba Corp., svjetski je poduzetnik koji proizvodi i prodaje elektroničke i elektronske proizvode, među kojima i katodne cijevi (u daljnjem tekstu: CRT).
- 2 CRT-i su staklena kućišta iz kojih je izvučen zrak i koja sadržavaju elektronski top i fluorescentni ekran, te su uglavnom opremljena s vanjskim ili unutarnjim uređajima za ubrzavanje i usmjeravanje elektrona. Kada elektroni iz elektronskog topa dotaknu fluorescentni ekran, on se osvjetljava i nastaje slika na ekranu. U vrijeme nastanka činjenica u glavnom postupku, postojale su dvije vrste CRT-a, odnosno cijevi u boji za računalne ekrane (colour display tubes, u daljnjem tekstu: CDT) i katodne cijevi za televizore u boji (colour picture tubes, u daljnjem tekstu: CPT). CDT-i i CPT-i su pojedinačni sastavni dijelovi koji se kombiniraju s okvirom i ostalim dijelovima nužnim za proizvodnju računalnog ekrana ili televizora u boji. Postoje različite dimenzije zaslona (mali, srednji, veliki i jumbo), koje se izražavaju u inčima.
- 3 Tužitelj je sudjelovao u proizvodnji i prodaji CRT-a, izravno ili putem svojih društava kćeri, osobito [povjerljivo]¹, [povjerljivo], [povjerljivo] i [povjerljivo], smještenih u Europi, Aziji i Sjevernoj Americi. [povjerljivo], sa sjedištem u [povjerljivo] i u cijelosti u vlasništvu [povjerljivo], bio je europska podružnica zadužena za proizvodnju tužiteljevih elektroničkih komponenti te njegov ekskluzivni distributer CDT-a i CPT-a u Europskom gospodarskom prostoru (EGP) i to od 1995. godine do 31. ožujka 2003.
- 4 Dana 31. ožujka 2003. tužitelj je prenio sve svoje aktivnosti u vezi s CRT-om na zajedničko društvo, Matsushita Toshiba Picture Display Co. Ltd (u daljnjem tekstu: MTPD), koje je osnovao zajedno s društvom Matsushita Electric Industrial Co. Ltd (u daljnjem tekstu: MEI). Do 31. ožujka 2007. MEI je imao 64,5%, a tužitelj 35,5% vlasničkog udjela u MTPD-u, nakon čega je tužitelj svoj udio prenio na MEI, tako da je MTPD postao društvo kći u potpunom vlasništvu potonjeg te je promijenilo svoju tvrtku u MT Picture Display Co. Ltd. Što se tiče MEI-ja, on je svoju tvrtku 1. listopada 2008. promijenio u Panasonic Corp.

Upravni postupak

- 5 Taj postupak pokrenut je nakon zahtjeva za imunitet koji je u smislu Obavijesti Komisije o oslobađanju od kazni i smanjenju kazni u slučajevima kartela (SL 2006., C 298, str. 17.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 4., str. 62.), 23. ožujka 2007. podnijelo društvo Chunghwa Picture Tubes Co. Ltd.
- 6 Društva Samsung SDI Co. Ltd, Samsung SDI Germany GmbH, Samsung SDI (Malaysia) Berhad (u daljnjem tekstu zajedno nazvani Samsung SDI), MEI, Koninklijke Philips Electronics NV (u daljnjem tekstu: Philips) i Thomson SA podnijeli su zahtjeve za primjenu pokajničkog programa, sukladno obavijesti navedenoj u točki 5. ove presude.
- 7 Dana 23. studenoga 2009. Komisija Europskih zajednica usvojila je obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama koja je bila upućena tužitelju kao i društvima Chunghwa Picture Tubes Co. Ltd, Chunghwa Picture Tubes (Malezija) Sdn. Bhd, CPTF Optronics Co. Ltd (u daljnjem tekstu zajedno

1 — Povjerljivi podaci su izostavljeni.

nazvani Chunghwa), Samsung SDI, Philips, LG Electronics, Inc. (u daljnjem tekstu: LGE), PT LG Electronics Indonesia Ltd, LG Electronics European Holding BV, Thomson, Panasonic, [*povjerljivo*], [*povjerljivo*] i MTPD te je 26. i 27. svibnja 2010. održala saslušanje (u daljnjem tekstu: saslušanje) svih adresata te obavijesti.

- 8 Dopisima od 2. srpnja 2010. Panasonic i tužitelj dostavili su dodatna očitovanja te podnijeli dokaze u odnosu na navodno odlučujući utjecaj koji imaju na postupanje MTPD-a na tržištu.
- 9 Dopisom od 14. prosinca 2010. tužitelj je ponovio zahtjev koji je postavio u svojim prethodnim očitovanjima od 2. srpnja da mu se omogući pristup očitovanjima Panasonica iznesenima na saslušanju, kao i svim novim dokazima koji su uloženi u spis nakon obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama.
- 10 Dopisom od 22. prosinca 2010. Komisija je Panasonicu i tužitelju dostavila opis činjeničnog stanja u vezi s dodatnim dokazima na koje se namjerava osloniti kako bi prema potrebi utvrdila da su oni zajedno i solidarno odgovorni za eventualnu sankciju izrečenu MTPD-u za njegovo sudjelovanje u sveukupnom zabranjenom sporazumu.
- 11 Dopisom službenika za saslušanja od 19. siječnja 2011. Komisija je odbila zahtjeve tužitelja od 14. i 23. prosinca 2010. za odobravanje pristupa odgovorima drugih poduzetnika na obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama.
- 12 Dopisom od 4. veljače 2011. tužitelj je odgovorio na opis činjeničnog stanja koji je dostavila Komisija.
- 13 Dopisom od 4. ožujka 2011. Komisija je uputila zahtjev za pružanje informacija, među ostalima i tužitelju, sukladno članku 18. stavku 2. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1/2003 od 16. prosinca 2002. o provedbi pravila o tržišnom natjecanju koja su propisana člancima [101. i 102. UFEU-a] (SL 2003., L 1, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 1., str. 165.) pozivajući ga da dostavi podatke o ostvarenim prodajama i ukupnim prihodima.

Pobijana odluka

- 14 U Odluci C (2012) 8839 *final* od 5. prosinca 2012. o postupku primjene članka 101. UFEU-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u (predmet COMP/39.437 – katodne cijevi za televizore i računalne ekrane) (u daljnjem tekstu: pobijana odluka), Komisija je utvrdila da su najznačajniji svjetski proizvođači CRT-a povrijedili članak 101. UFEU-a i članak 53. Sporazuma o EGP-u (u daljnjem tekstu: sporazum o EGP-u) sudjelujući u dvije zasebne povrede, od kojih svaka predstavlja jedinstvenu i trajnu povredu. Te se povrede tiču, s jedne strane, tržišta CDT-a (u daljnjem tekstu: zabranjeni sporazum o CDT-u) i, s druge strane, tržišta CPT-a (u daljnjem tekstu: zabranjeni sporazum o CPT-u). Te su se povrede odvijale između 24. listopada 1996. i 14. ožujka 2006. te između 3. prosinca 1997. i 15. studenoga 2006. i to u obliku sporazuma i usklađenih djelovanja proizvođača CRT-a s ciljem određivanja cijena, raspodjele tržišta i kupaca dodjeljivanjem opsega prodaje, kupaca i dijelova tržišta, ograničavanja proizvodnje, razmjene osjetljivih poslovnih informacija i kontrole provedbe tajnih sporazuma.
- 15 U odnosu na zabranjeni sporazum o CPT-u, koji je jedini obuhvaćen ovom tužbom, Komisija je smatrala da su se sudionici dogovarali o ciljanim ili najnižim cijenama za različite dimenzije CPT-a, da su se trudili zadržati raspon cijena istovjetnih proizvoda koji se prodaju u Europi i Aziji i da su strogo nadzirali sporazume o određivanju cijena. Zaključili su također sporazume koji su određivali koji će proizvođač i za koliko povećati cijenu kojem kupcu. Proizvođači CPT-a su se, nadalje, dogovarali o svojim udjelima na tržištu te o usklađenom ograničavanju proizvodnje s ciljem smanjivanja ponude i povećanja ili zadržavanja cijena. Osim toga, oni su razmjenjivali osjetljive poslovne informacije vezano

za predviđenu proizvodnju i proizvodne kapacitete, realiziranu i predviđenu prodaju, predviđanja o budućoj potražnji, određivanje cijena i strategije cijena, opće uvjete prodaje, te za pregovore s potonjima u pogledu cijena i količine.

- 16 U uvodnim izjavama 123. i 124. pobijane odluke istaknuto je da su se tijekom početnog razdoblja, tijekom kojeg su CPT-i bili predmet rasprava na istim sastancima koji su se odnosili i na CDT-e, od jeseni 1998. održavali višestrani sastanci koji su se redovito nazivali „CPT glass meetings“ i koji su u početku bili organizirani u Aziji (u daljnjem tekstu: azijski sastanci o staklu) između azijskih poduzetnika koji čine okosnicu zabranjenog sporazuma, odnosno, između društava Chunghwa, Samsung SDI, [povjerljivo], [povjerljivo] i LGE na mjesečnoj ili tromjesečnoj bazi, dok su proizvođači diljem svijeta održavali dvostrane sastanke i često razmjenjivali informacije. Od 1999. azijski poduzetnici namjeravaju proširiti krug članova zabranjenog sporazuma kako bi u njega uključili sve glavne azijske i europske proizvođače. Priključila su im se društva [povjerljivo], MEI, Philips, Thomson i tužitelj. Sudjelovanje europskih poduzetnika, društava Philips i Thomson dokazano je nakon pokretanja antidumping postupka u Europi, u proljeće 2009., vezano za uvoz 14-inčnih azijskih CPT-a. Dokazi potvrđuju da su se nakon toga sastanci o staklu (u daljnjem tekstu: sastanci o staklu) održavali i u Europi (u daljnjem tekstu: europski sastanci o staklu). Nadalje, tijekom 2002. – 2003. azijski sastanci o staklu su se održavali u izmijenjenom obliku te su bili organizirani na dvjema razinama, namijenjenima proizvođačima CPT-a sa sjedištem u Aziji, uključujući, s jedne strane, sastanke između društava Samsung SDI i MTPD te grupe LG Philips Displays (u daljnjem tekstu: grupa LPD, umjesto društava LGE i Philips, koji su joj ustupili svoju aktivnost vezano za CPT-e), nazvane „SML“, koji su se u najvećem dijelu odnosili na CPT-e u srednjoj i *extralarge* dimenziji, i, s druge strane, sastanke jugoistoka Azije, između društava Samsung SDI, grupe LPD, te društava MTPD, Chunghwa i [povjerljivo], nazvani „ASEAN“, koji su se u najvećem dijelu odnosili na CPT-e malih i srednjih dimenzija.
- 17 Iako su europski sastanci o staklu vezano za CPT navodno bili organizirani i vođeni odvojeno od sastanaka održanih u Aziji, Komisija je istaknula da su društva kćeri istih poduzetnika i, povremeno, isti pojedinci sudjelovali na sastancima s konkurentima kako u Europi tako i u Aziji. Stoga je Komisija zauzela stav da su europski i azijski sastanci o staklu bili međusobno povezani, s obzirom na to da se na njima raspravljalo o istim temama i da su razmjenjivane iste vrste informacija, unatoč činjenici da dokumenti iz spisa ne opisuju postojanje zajedničke središnje organizacije. U tom pogledu, prema pobijanoj odluci, europski sastanci o staklu bili su produžetak azijskih sastanaka te su bili usredotočeniji na tržišne uvjete i cijene u Europi, dok su kontakti koji su u okviru zabranjenog sporazuma održavani u Aziji obuhvaćali cijeli svijet pa prema tome i Europu. Nadalje, sporazumi koji se odnose na europsko tržište zaključivali su se na sastancima održavanima kako u Europi tako i u Aziji, a usklađene cijene redovito su se nadzirale, pri čemu su azijske cijene korištene kao pokazatelj prilikom ispitivanja razine europskih cijena.
- 18 Naposljetku, u odnosu na uključenost tužitelja u zabranjeni sporazum o CPT-u Komisija je, kao prvo, utvrdila da je on u njima izravno sudjelovao održavanjem dvostranih kontakata između 16. svibnja 2000. i 11. travnja 2002. s većinom poduzetnika koji čine okosnicu navedenog zabranjenog sporazuma, u okviru kojih su se odvijale iste vrste rasprava kao i na pojedinim sastancima o staklu, tako i sudjelovanjem, računajući od 12. travnja 2002., na nekima od tih sastanaka. Kao drugo, Komisija je istaknula da je počevši od 1. travnja 2003., MTPD, na koji su MEI i tužitelj izvršavali odlučujući utjecaj, bez prekida nastavio sudjelovati u zabranjenom sporazumu o CPT-u, kako razmjenom osjetljivih poslovnih informacija u pogledu tog sporazuma tako i dvostranim kontaktima s poduzetnicima koji sudjeluju na europskim sastancima o staklu, kao i sudjelovanjem na sastancima SML-a i ASEAN-a od svjetske važnosti, održavanima u Aziji. Posljedično, Komisija je zaključila da je tužitelj odgovoran, s jedne strane, za izravno počinjenu povredu prije osnivanja MTPD-a i, s druge strane, zajedno i solidarno s Panasonicom, za povredu koju je počinio MTPD, od njegova osnivanja.

- 19 U odnosu na izračun iznosa novčane kazne izrečene tužitelju, Komisija se oslonila na Smjernice o metodi za utvrđivanje kazni koje se propisuju u skladu s člankom 23. stavkom 2. točkom (a) Uredbe Vijeća (EZ) br. 1/2003 (SL 2006., C 210, str. 2.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 4., str. 58., u daljnjem tekstu: Smjernice iz 2006.).
- 20 Ponajprije, u odnosu na izračun iznosa novčane kazne, Komisija je zauzela stav da u svrhu određivanja vrijednosti prihoda od prodaje robe povezane s povredom, u smislu točke 13. Smjernica iz 2006. valja uzeti u obzir prosječnu godišnju vrijednost prihoda od „stvarne“ prodaje tijekom cjelokupnog trajanja zabranjenog sporazuma o CPT-u, koja se sastoji, s jedne strane, od prodaje CPT-a izravno kupcima sa sjedištem u EGP-u koju je izvršio jedan od adresata pobijane odluke (u daljnjem tekstu: izravna prodaja u EGP-u) i, s druge strane, od prodaje CPT-a, unutar iste grupe ugrađenih u konačni proizvod koje zatim jedan od adresata pobijane odluke prodaje kupcima sa sjedištem u EGP-u (u daljnjem tekstu: izravne prodaje u EGP-u putem prerađenih proizvoda). Prema uvodnim izjavama 1021., 1026. i 1029. navedene odluke, prva „stvarna“ prodaja CPT-a – prodanog kao takvog ili ugrađenog u konačne proizvode – odgovara prodaji koju je u EGP-u tijekom razdoblja trajanja zabranjenog sporazuma o CPT-u izvršio jedan od adresata pobijane odluke vanjskom kupcu. Nasuprot tomu, Komisija nije uzela u obzir „neizravne prodaje“ koje odgovaraju vrijednosti CPT-a koje je jedan od adresata pobijane odluke prodao kupcima sa sjedištem izvan EGP-a, koji su ih zatim ugradili u konačne proizvode i prodali ih u EGP-u.
- 21 Komisija je, nadalje, istaknula da su društvo Panasonic i tužitelj sudjelovali u zabranjenom sporazumu o CPT-u prije osnivanja MTPD-a te da su nakon njegova osnivanja njegovim posredstvom nastavili sudjelovati u tom sporazumu. Također je zauzela stav da čak i ako je tužitelj neprekidno sudjelovao u zabranjenom sporazumu o CPT-u valja razlikovati dva razdoblja prilikom izračuna iznosa novčanih kazni koje su mu izrečene, odnosno, s jedne strane, razdoblja prije osnivanja MTPD-a, kada su društvo Panasonic i tužitelj bili osobno odgovorni za izravno sudjelovanje u zabranjenom sporazumu o CPT-u i, s druge strane, razdoblja nakon osnivanja MTPD-a, kada su društvo Panasonic i tužitelj bili zajedno i solidarno odgovorni s MTPD-om. Što se tiče razdoblja prije osnivanja MTPD-a, Komisija je uzela u obzir prosječnu vrijednost prihoda od „stvarne“ pojedinačne prodaje koje su ostvarivala društva majke, dok je za razdoblje nakon osnivanja MTPD-a uzela u obzir vrijednost prihoda od prodaje koje je ostvarivao MTPD, kako bi se prikazala gospodarska moć navedenog poduzetnika. Potonja prodaja obuhvaća kako izravnu prodaju u EGP-u koje je ostvario MTPD tako i izravnu prodaju u EGP-u putem prerađenih proizvoda između MTPD-a, s jedne strane, te društva Panasonic i tužitelja, s druge.
- 22 Što se tiče vrijednosti prihoda od prodaje koja se koristi u svrhu izračuna dodatnog iznosa uključenog u osnovni iznos novčane kazne koju Komisija izriče svakom društvu majci MTPD-a, ona je utvrđena uzimanjem u obzir ne samo prosječne godišnje vrijednosti prihoda od pojedinačne prodaje CPT-a koju je svako od društava majki ostvarilo prije osnivanja MTPD-a nego i dijela prodaje CPT-a koju je potonji ostvario, a koji odgovara vlasničkom udjelu pojedinog društva majke.
- 23 U tom pogledu, Komisija je smatrala da, uzimajući u obzir težinu povrede, udio u vrijednosti prihoda od prodaje koji treba uzeti u obzir prilikom utvrđivanja osnovnog iznosa novčane kazne valja odrediti, za sve poduzetnike o kojima je riječ, u visini od 18% kada je riječ o zabranjenom sporazumu o CPT-u, odnosno u visini od 19% kada je riječ o zabranjenom sporazumu o CDT-u, pomnoženo s trajanjem njihova sudjelovanja u povredi, razmjerno i zaokruživanjem na manji broj mjeseci. Nadalje, neovisno o trajanju sudjelovanja poduzetnika u zabranjenom sporazumu o CPT-u i u svrhu odvratanja od pristupanja horizontalnim sporazumima o određivanju cijena i raspodjeli tržišta, Komisija je u osnovni iznos novčanih kazni izrečenih društvu Panasonic i tužitelju uključila dodatni iznos od 18% vrijednosti prihoda od prodaje relevantne za zabranjeni sporazum o CPT-u.
- 24 Osim toga, Komisija je smatrala da ne postoje otegotne okolnosti, ali nije priznala niti postojanje olakotnih okolnosti na strani tužitelja, koje bi opravdale prilagodbu osnovnog iznosa.

25 Naposljetku, s obzirom na to da su prihodi tužitelja ocijenjeni iznimno visokim, neovisno o prodaji dobara na koje se povreda odnosi, Komisija je primijenila multiplikator odvratanja od 10% na iznos tužitelju izrečene novčane kazne.

26 Članci 1. i 2. izreke pobijane odluke glase kako slijedi:

„Članak [1.]

[...]

2. Sljedeći poduzetnici povrijedili su članak 101. [...] UFEU-a i članak Sporazuma o EGP-u sudjelujući tijekom navedenih razdoblja u jedinstvenom i trajnom nizu sporazuma i usklađenih djelovanja u sektoru [CPT-a]:

[...]

c) Panasonic [...] od 15. srpnja 1999. do 12. lipnja 2006.;

d) Toshiba [...] od 16. svibnja 2000. do 12. lipnja 2006.;

e) [MTPD] od 1. travnja 2003. do 12. lipnja 2006.;

[...]

Članak 2.

[...]

2. Za povrede iz članka 1. [stavka] 2. izriču se sljedeće novčane kazne:

[...]

f) Panasonic [...]: 157 478 000 [eura];

g) Toshiba [...]: 28 048 000 [eura];

h) Panasonic [...], Toshiba [...] i [MTPD], zajedno i solidarno odgovorni: 86 738 000 [eura];

i) Panasonic [...] i [MTPD], zajedno i solidarno odgovorni: 7 885 000 [eura];

[...]“

Postupak i zahtjevi stranaka

27 Zahtjevom podnesenim tajništvu Općeg suda 20. veljače 2013. tužitelj je pokrenuo ovaj postupak.

28 Zbog promjene sastava vijeća Općeg suda, sudac izvjestitelj raspoređen je u treće vijeće, kojemu je slijedom toga dodijeljen ovaj predmet.

29 Na temelju izvještaja suca izvjestitelja, Opći sud (treće vijeće) odlučio je otvoriti usmeni dio postupka i u okviru mjera upravljanja postupkom predviđenih u članku 64. svojeg Poslovnika od 2. svibnja 1991. postaviti strankama određena pitanja. Tom je zahtjevu udovoljeno u za to određenom roku.

- 30 Na raspravi održanoj 11. studenoga 2014. saslušana su izlaganja stranaka i njihovi odgovori na pitanja Općeg suda. Tijekom te rasprave odlučeno je pozvati stranke da podnesu svoja eventualna očitovanja na presudu Suda od 12. studenoga 2014., Guardian Industries i Guardian Europe/Komisija (C-580/12 P, Zb.) u roku od deset dana od dana objave te presude, koji je rok, na Komisijin zahtjev i u odnosu na nju, produljen do 28. studenoga 2014.
- 31 Dopisom podnesenim tajništvu Općeg suda 21. i 28. studenoga 2014. tužitelj i Komisija udovoljili su tom zahtjevu.
- 32 Usmeni dio postupka zatvoren je 5. prosinca 2014.
- 33 Rješenjem od 26. svibnja 2015. Opći je sud, na temelju članka 62. Poslovnika od 2. svibnja 1991., odlučio ponovno otvoriti usmeni dio postupka.
- 34 U okviru mjera upravljanja postupkom predviđenih člankom 64. Poslovnika od 2. svibnja 1991., Opći sud pozvao je stranke da podnesu eventualna očitovanja na mišljenje nezavisnog odvjetnika M. Watheleta u predmetu InnoLux/Komisija (C-231/14 P, Zb.). Tom je zahtjevu udovoljeno u za to određenom roku. Stranke su zatim podnijele svoja očitovanja na odgovore dane u okviru spomenute mjere upravljanja postupkom, osobito u pogledu izračuna i iznosa novčanih kazni.
- 35 Usmeni dio postupka zatvoren je 10. srpnja 2015.
- 36 Tužitelj od Općeg suda zahtijeva da:
- poništi članak 1. stavak 2. točku (d) pobijane odluke;
 - poništi članak 1. stavak 2. točku (e) pobijane odluke;
 - poništi članak 2. stavak 2. točku (g) pobijane odluke ili, podredno, smanji novčanu kaznu na iznos koji Opći sud smatra prikladnim;
 - poništi članak 2. stavak 2. točku (h) pobijane odluke ili, podredno, poništi navedenu odredbu u dijelu u kojem je tužitelj proglašen zajedno i solidarno odgovornim ili, podredno, smanji novčanu kaznu na iznos koji Opći sud smatra prikladnim;
 - naloži Komisiji snošenje troškova.
- 37 Komisija od Općeg suda zahtijeva da:
- odbije tužbu;
 - naloži tužitelju snošenje troškova.

Pravo

- 38 Prvim i drugim dijelom tužbenog zahtjeva tužitelj ponajprije traži djelomično poništenje pobijane odluke, a trećim i četvrtim dijelom tužbenog zahtjeva podredno traži ukidanje ili smanjenje iznosa novčane kazne koja mu je navedenom odlukom izrečena.
- 39 Najprije valja ispitati prvi i drugi dio tužbenog zahtjeva kojima se traži djelomično poništenje pobijane odluke.

Glavni tužbeni zahtjev za djelomično poništenje pobijane odluke

40 Tužitelj iznosi pet tužbenih razloga u potporu svojeg zahtjeva. Prvi, drugi i treći tužbeni razlog temelje se na pogreškama iz pobijane odluke u dijelu u kojem je zaključeno da je tužitelj odgovoran za povredu počinjenu u razdobljima od 16. svibnja 2000. do 11. travnja 2002., od 12. travnja 2002. do 31. ožujka 2003. i od 1. travnja 2003. do 12. lipnja 2006. Četvrti tužbeni razlog temelji se na pogrešci iz pobijane odluke u dijelu u kojem je zaključeno da je tužitelj zajedno i solidarno odgovoran za sudjelovanje MTPD-a u povredi počinjenoj u razdoblju od 1. travnja 2003. do 12. lipnja 2006. Peti tužbeni razlog, podredno istaknut, temelji se na pogrešci iz pobijane odluke u dijelu u kojem je zaključeno da je MTPD odgovoran za sudjelovanje u povredi počinjenoj u razdoblju od 1. travnja 2003. do 12. lipnja 2006.

41 Valja najprije ispitati prvi tužbeni razlog, potom drugi, četvrti i treći te, naposljetku, peti tužbeni razlog.

Prvi tužbeni razlog, koji se temelji na pogrešci iz pobijane odluke u dijelu u kojem je zaključeno da je tužitelj odgovoran za povredu počinjenu između 16. svibnja 2000. i 11. travnja 2002.

42 Ovaj tužbeni razlog sastoji se od četiri dijela. Prvi dio temelji se na povredi prava obrane s obzirom na to da tužitelj nije bio saslušan glede datuma koji je u pobijanoj odluci određen kao datum njegova navodnog uključivanja u počinjenje povrede. Drugi i treći dio temelje se na pogreškama u ocjeni vezano za kvalifikaciju određenih dvostranih sastanaka kao dijelova jedinstvene i trajne povrede. Četvrti dio temelji se na povredi načela jednakog postupanja, jer je Komisija primijenila drukčije standarde dokazivanja prilikom isključivanja sudjelovanja drugog poduzetnika, [*povjerljivo*], u zabranjenom sporazumu o CPT-u i to unatoč tomu što je sudjelovao na pojedinim dvostranim sastancima u Europi kao i na europskim sastancima o staklu tijekom istog razdoblja kao i tužitelj.

43 Valja najprije, i to zajedno, ispitati drugi i treći dio.

44 U okviru drugog dijela prvog tužbenog razloga tužitelj ističe da, čak i da je Opći sud zaključio da je cilj sastanka od 16. svibnja 2000., koji se održao između tužitelja i društva Philips, bio protutržišne naravi, taj sastanak nije dio jedinstvene i trajne povrede utvrđene pobijanom odlukom.

45 U okviru trećeg dijela tužitelj ističe da nijedan od ostalih, sporadičnih i međusobno nepovezanih, dvostranih kontakata koje Komisija navodi u pobijanoj odluci nema značajke sastanaka o staklu koji su se navodno održali u tom razdoblju, niti sadržavaju informacije o dogovorima postignutima na sastancima članova zabranjenog sporazuma.

46 Valja istaknuti da je među strankama nesporno da tužitelj nije sudjelovao niti na azijskim sastancima o staklu, od 1997. do 2002., niti na europskim sastancima o staklu, od 1999. do 2005., nego je između 16. svibnja 2000. i 11. travnja 2002. imao devet dvostranih kontakata, uglavnom s tri sudionika navedenih sastanaka, odnosno s društvom Samsung SDI, kada je riječ o prvonavedenim sastancima te s društvima Thomson i Philips, kada je riječ o drugonavedenima. Međutim, tužitelj ističe da, čak i da su navedeni kontakti podrazumijevali postupanje tih poduzetnika koje bi bilo protutržišne naravi, nijedan dokaz ne potvrđuje da je tužitelj, prilikom tih kontakata, bio upoznat s činjenicom postojanja navodne jedinstvene i trajne povrede, na podlozi čega bi se moglo ocijeniti da je od proljeća 2000. uključen u njezino počinjenje.

47 S tim u vezi, tužitelj navodi da se Komisija u uvodnim izjavama 126., 274., 279., 287., 313., 502. i 686. pobijane odluke poziva na dokaze koji prethode datumu koji se smatra datumom njegova pristupanja zabranjenom sporazumu o CPT-u, odnosno 16. svibnja 2000. i od kojih neki nisu bili navedeni u obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u svrhu utvrđivanja, s jedne strane, da je on imao saznanja o postojanju sastanaka o staklu i da je, s druge strane, njegova strategija bila na njima sudjelovati putem dvostranih kontakata. Osim toga, dokazi na koje se Komisija poziva kako bi

dokazala da je tužitelj bio informiran o postojanju zabranjenog sporazuma o CPT-u putem konkurenta, odnosno [*povjerljivo*], koji je sudjelovao na sastancima o staklu, bili su previše neizravni i općeniti, iako je sigurno da su se navodni pokušaji njegovih konkurenata da ga uključe u predmetni zabranjeni sporazum odnosili na [*povjerljivo*].

- 48 Iz pismena stranaka proizlazi da one osporavaju dokaznu vrijednost dokaza na koje se Komisija oslonila u pobijanoj odluci prilikom izvođenja zaključka da je tužitelj, s jedne strane, bio upoznat s postojanjem protutržišnih djelovanja koja su planirali ili provodili sudionici azijskih i europskih sastanaka o staklu kao i s postojanjem zajedničkih ciljeva potonjih ili da ih je mogao razumno predvidjeti te da je bio spreman prihvatiti rizik koji iz toga proizlazi te da je, s druge strane, namjeravao tim ciljevima pridonijeti vlastitim djelovanjem.
- 49 S obzirom na prirodu povreda u pitanju te prirodu i težinu s njima povezanih kazni, valja podsjetiti da se načelo pretpostavke nedužnosti, kao što posebice proizlazi iz članka 48. stavka 1. Povelje Europske unije o temeljnim pravima te članka 6. stavka 2. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, potpisane u Rimu 4. studenoga 1950., primjenjuje osobito na postupke povodom povreda pravila tržišnog natjecanja primjenjivih na poduzetnike, u kojima se mogu odrediti novčane kazne ili periodični penali (vidjeti presudu Općeg suda od 10. listopada 2014., Soliver/Komisija, T-68/09, Zb., t. 57. i navedenu sudsku praksu).
- 50 Iz navedenog slijedi, s jedne strane, da Komisija mora iznijeti dokaze kojima se u dovoljnoj mjeri može dokazati postojanje činjenica koje predstavljaju povredu članka 101. UFEU-a (presude Suda od 17. prosinca 1998., Baustahlgewebe/Komisija, C-185/95 P, Zb., str. I-8417., t. 58. i od 8. srpnja 1999., Komisija/Anic Participazioni, C-49/92 P, Zb., str. I-4125., t. 86.) te da postojanje sumnje na strani suda treba ići u korist poduzetnika na kojeg se odnosi odluka o utvrđenju povrede (vidjeti presudu Općeg suda od 24. ožujka 2011., Kaimer i dr./Komisija, T-379/06, neobjavljena u Zborniku, t. 47. i navedenu sudsku praksu). U tim uvjetima na Komisiji je da utvrdi sve elemente koji omogućuju izvođenje zaključka o sudjelovanju poduzetnika u takvoj povredi i o njegovoj odgovornosti za različite njezine elemente (presuda Komisija/Anic Participazioni, gore navedena, t. 86.). Slijedi da sudjelovanje poduzetnika u zabranjenom sporazumu ne može biti podvrgnuto nagađanjima na temelju nepreciznih dokaza (vidjeti presudu Soliver/Komisija, t. 49. *supra*, t. 58. i navedenu sudsku praksu).
- 51 Treba također provjeriti jesu li dokazi koje je Komisija istaknula u pobijanoj odluci dovoljno vjerodostojni, precizni i dosljedni da bi stvorili čvrsto uvjerenje o sudjelovanju tužitelja u zabranjenom sporazumu o CPT-u.
- 52 S tim u vezi, valja podsjetiti da postojanje jedinstvene i trajne povrede ne znači da se poduzetnik koji sudjeluje u njezinu jednom ili drugom pojavnom obliku može smatrati odgovornim za cjelokupnu povredu. Komisija mora svejedno dokazati da je taj poduzetnik bio svjestan protutržišne aktivnosti drugih poduzetnika na europskoj razini ili da ih je mogao razumno predvidjeti. Sama istovjetnost predmeta sporazuma u kojem sudjeluje poduzetnik i sveukupnog zabranjenog sporazuma nije dovoljna da se tom poduzetniku pripiše sudjelovanje tom zabranjenom sporazumu. Naime, članak 101. stavak 1. UFEU-a se ne primjenjuje, osim ako ne postoji sukladnost volja između stranaka u pitanju (vidjeti presudu Soliver/Komisija, t. 49. *supra*, t. 62. i navedenu sudsku praksu).
- 53 Stoga, samo ako je poduzetnik tijekom sudjelovanja u sporazumu znao ili morao znati da se time uključio u sveukupni zabranjeni sporazum, to njegovo sudjelovanje može predstavljati izraz njegova pristupanja tom zabranjenom sporazumu (presude Općeg suda od 20. ožujka 2002., Sigma Technologie/Komisija, T-28/99, Zb., str. II-1845., t. 45.; od 16. studenoga 2011., Low & Bonar i Bonar Technical Fabrics/Komisija, T-59/06, neobjavljena u Zborniku, t. 61. i od 30. studenoga 2011., Quinn Barlo i dr./Komisija, T-208/06, Zb., str. II-7953., t. 144.). Drugim riječima, mora se utvrditi da je navedeni poduzetnik namjeravao vlastitim djelovanjem pridonijeti zajedničkim ciljevima sudionika te

da je bio svjestan predviđenih ili provedenih protupravnih postupaka drugih poduzetnika usmjerenih na postizanje istih ciljeva ili da ih je mogao razumno predvidjeti i da je bio spreman prihvatiti takav rizik (vidjeti presudu Soliver/Komisija, t. 49. *supra*, t. 63. i navedenu sudsku praksu).

- 54 Poduzetnik u pitanju stoga mora biti svjestan opće primjene i bitnih svojstava zabranjenog sporazuma u cjelini (vidjeti presudu Soliver/Komisija, t. 49. *supra*, t. 64. i navedenu sudsku praksu).
- 55 Iz toga proizlazi da se Komisija, u svrhu utvrđivanja sudjelovanja tužitelja u jedinstvenoj i trajnoj povredi povezanoj s CPT-om, ne može ograničiti na dokazivanje protutržišne naravi tužiteljevih kontakata s konkurentima u razdoblju od 16. ožujka 2000. do 11. travnja 2002., nego mora također utvrditi da je tužitelj bio svjestan ili da je razumno za pretpostaviti da je bio svjestan, s jedne strane, činjenice da su kontakti dio sveobuhvatnog plana i da teže tomu da pridonese ostvarivanju ciljeva sveukupnog zabranjenog sporazuma i, s druge strane, opće primjene i bitnih svojstava tog sporazuma.
- 56 Naime, kao što to tvrdi tužitelj i kao što je navedeno u točki 52. ove presude, u izostanku indicija koje pokazuju da je bio svjestan postojanja ili sadržaja sporazuma i usklađenih djelovanja dogovorenih na sastancima o staklu, sama činjenica da je predmet sastanaka na kojima je sudjelovao i sveukupnog zabranjenog sporazuma o CPT-u bio istovjetan kao i činjenica da je imao kontakte s poduzetnicima čije je sudjelovanje u navedenom zabranjenom sporazumu utvrđeno nije dovoljno za dokazivanje takve svijesti o tom zabranjenom sporazumu (presuda Općeg suda od 15. ožujka 2000., Cimenteries CBR i dr./Komisija, T-25/95, T-26/95, T-30/95 do T-32/95, T-34/95 do T-39/95, T-42/95 do T-46/95, T-48/95, T-50/95 do T-65/95, T-68/95 do T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 i T-104/95, Zb., str. II-491., t. 4112.).
- 57 Prema tome, valja ispitati potvrđuju li dokazi koje Komisija navodi u pobijanoj odluci da je na dan navodnog pristupanja zabranjenom sporazumu o CPT-u, odnosno 16. svibnja 2000., tužitelj bio svjestan postojanja zabranjenog sporazuma o CPT-u ili se može smatrati da su ga konkurenti obavijestili o njegovu postojanju i da je namjeravao vlastitim djelovanjem pridonijeti zajedničkim ciljevima svih sudionika navedenog zabranjenog sporazuma.
- 58 U tom pogledu, u svrhu dokazivanja tvrdnje da je tužitelj, unatoč činjenici da nije prisustvovao sastancima o staklu prije travnja 2002., bio neizravno obaviješten o zabranjenom sporazumu o CPT-u od strane pojedinih konkurenata (uvodne izjave 313., 498. do 500., 502., 511., 546. i 686. pobijane odluke), koji su ga pokušali u njega uključiti (uvodne izjave 502. i 511. navedene odluke), iz te odluke proizlazi da Komisija upućuje na dokaze navedene u njezinim uvodnim izjavama 264. do 270., 273., 274., 278., 279., 287. i 502., kao i na izjave podnositelja zahtjeva za primjenu pokajničkog programa navedene u njezinim uvodnim izjavama 126. (bilješka br. 176) i 549. do 552.
- 59 Kao prvo, bez potrebe odlučivanja o tome je li se Komisija s pravom pozvala na dokaze koji prethode datumu navodnog pristupanja tužitelja zabranjenom sporazumu o CPT-u u svrhu dokazivanja da je on tog datuma bio svjestan njegova postojanja predviđenih ili provedenih protupravnih djelovanja poduzetnika sudionika ili da ih je mogao razumno predvidjeti, dovoljno je utvrditi da se, osim sastanka od 14. siječnja 1998., na kojem je sudjelovao, navedeni elementi tiču [*povjerljivo*], a ne tužitelja.
- 60 Naime, suprotno tvrdnji iz uvodne izjave 502. pobijane odluke, a kao što proizlazi iz uvodnih izjava 273. i 279. te odluke i kao što to tužitelj pravilno potvrđuje, pokušaji drugih poduzetnika koji sudjeluju u zabranjenom sporazumu, zabilježeni tijekom prvih godina zabranjenog sporazuma o CPT-u, odnosno 1998. i 1999., među kojima i [*povjerljivo*], da potaknu druge poduzetnike na sudjelovanje u tom sporazumu bili su usmjereni na [*povjerljivo*], a ne na tužitelja. Međutim, osim okolnosti istaknutih u uvodnim izjavama 69. i 926. pobijane odluke, da je tužitelj, s jedne strane, bio manjinski dioničar koji drži 20 do 30% poslovnih udjela tog zajedničkog društva, osnovanog s [*povjerljivo*], [*povjerljivo*] i [*povjerljivo*] i, s druge strane, da je taj poduzetnik i sam sudjelovao u zabranjenom sporazumu o CPT-u, Komisija u navedenoj odluci nije utvrdila nikakvu poveznicu

između tužitelja i [povjerljivo]. S tim u vezi, iako je Komisija obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama uputila također i [povjerljivo], valja istaknuti da potonji nije adresat pobijane odluke. Nadalje, kao što to tužitelj i tvrdi, iz navedene odluke ne proizlazi da mu je Komisija pripisala postupanje [povjerljivo]. Naime, u pobijanoj odluci Komisija se potrudila razlikovati ta dva gospodarska subjekta.

- 61 Iz toga proizlazi da ne može opstati Komisijin argument da je predstavnik [povjerljivo] na sastanku od 20. listopada 1999. postupao u ime cijele grupe kada je obznanio da je namjera tužitelja da „u 2001. prenese liniju od 33 inča iz svoje tvornice u Japanu u Indoneziju“. Takve tvrdnje nema u pobijanoj odluci, u kojoj Komisija samo ističe da je na tom sastanku [povjerljivo] obavijestio društvo Chunghwa o povećanju cijena svojih 14-inčnih i 20-inčnih CPT-a za posebne kupce.
- 62 Kao drugo, izvaci iz zapisnika sastanaka od 10. i 20. svibnja i od 23. kolovoza 1999., navedeni u uvodnoj izjavi 279. pobijane odluke, kao i onih sa sastanka od 21. rujna 1999. iz uvodne izjave 287. navedene odluke bilježe samo namjeru sudionika zabranjenog sporazuma o CPT-u da kontaktiraju [povjerljivo], s kojim je [povjerljivo] redovito komunicirao. Nadalje, suprotno onomu što je navedeno u uvodnoj izjavi 280. te odluke, izjava predstavnika [povjerljivo], sa sastanka od 23. kolovoza 1999., prema kojoj je imao namjeru organizirati sastanak s najodgovornijima u „Toshibi“ kako bi ih uvjerio da slijede dogovoreno povećanje cijena, ne odnosi se na tužitelja, nego na [povjerljivo]. Naime, ta izjava navedena je u rubrici zapisnika s navedenog sastanka naslovljenog [povjerljivo], koja upućuje na zakašnjenje u provedbi povećanja cijena u Indoneziji. Činjenica da poduzetnik o kojem je riječ u toj izjavi nije bio tužitelj također je u skladu sa zadatkom povjerenim [povjerljivo] da [povjerljivo] pruža aktualne informacije o predmetnom tržištu.
- 63 Stoga, suprotno zaključku Komisije iz uvodnih izjava 280. i 995. pobijane odluke, ti dokazi ne potvrđuju da je [povjerljivo] doista obavijestio tužitelja o zabranjenom sporazumu o CPT-u.
- 64 Što se tiče sastanka od 14. siječnja 1998, navedenog u bilješci br. 169 pobijane odluke i opisanog u bilješci br. 131 obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama, na kojem je tužiteljev potpredsjednik predložio da poduzetnici koji sudjeluju na sastancima o zabranjenom sporazumu o CDT-u pošalju predstavnike u Japan, Koreju i na Tajvan kako bi uspostavili dvostrane kontakte s japanskim poduzetnicima koji ne sudjeluju na sastancima o staklu, valja istaknuti da se taj sastanak odnosio isključivo na CDT te se, prema tome, ticao drugog zabranjenog sporazuma. Naime, u uvodnim izjavama 649. do 656. pobijane odluke Komisija je utvrdila da, unatoč postojanju povezanosti između zabranjenih sporazuma o CPT-u i o CDT-u, složeni niz sporazuma ili s njima povezanih usklađenih djelovanja predstavljaju dvije zasebne jedinstvene i trajne povrede. Isto tako, kao što to tužitelj tvrdi u replici, pozivanja na „CPT“ u zapisniku sa sastanka o kojem je riječ odnose se na „Chunghwa Picture Tubes“, društvo koje je prisustvovalo navedenom sastanku. U tim okolnostima, bez potrebe odlučivanja o navodnoj nedopuštenosti tog dokaza jer nije naveden u obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u vezi sa zabranjenim sporazumom o CPT-u, Komisija ne može na navedenom zapisniku iz uvodne izjave 502. pobijane odluke temeljiti svoj zaključak da je tužitelj namjeravao sudjelovati u zabranjenom sporazumu o CPT-u putem dvostranih kontakata odnosno da je, prema tome, bio svjestan njihova postojanja.
- 65 Nadalje, suprotno tvrdnjama Komisije i utvrđenjima iz pobijane odluke, činjenica da su na pojedinim sastancima o staklu, osobito na onima od 7. ožujka, 10. i 20. svibnja, 23. kolovoza, 21. rujna i 20. listopada 1999., kao i od 20. ožujka i 20. studenoga 2001., izneseni osjetljivi poslovni podaci koji se odnose na opseg prodaje, proizvodne kapacitete i cijene koje primjenjuje tužitelj nije dovoljna da bi se smatralo da je on bio svjestan postojanja zabranjenog sporazuma o CPT-u i da je namjeravao pridonijeti njegovim ciljevima. Konačno, Komisija nije dokazala da su podaci koje su razmijenili sudionici navedenih sastanaka bili upravo podaci o tužitelju i da se na njega, a ne na [povjerljivo], odnose upućivanja na „TSB“ u tim zapisnicima, na kojima Komisija temelji svoje utvrđenje o sudjelovanju tužitelja u zabranjenom sporazumu o CPT-u.

- 66 S tim u vezi, valja istaknuti da činjenica da su u tim zapisnicima ponekad korišteni akronimi koji odgovaraju nazivima različitih društava, poput „TSB“, [povjerljivo] ili [povjerljivo], nije dovoljna da bi se ocijenilo da sudionici vode računa o sustavnom razlikovanju tužitelja i [povjerljivo]. Naime, ta se upućivanja moraju iščitati iz njihova konteksta. Međutim, važno je zapaziti da zapisnici sa sastanaka od 7. ožujka, 21. rujna i 10. svibnja 1999. upućuju na proizvođače televizora sa sjedištem u Jugoistočnoj Aziji, klijente [povjerljivo], što je u skladu s uvodnom izjavom 279. pobijane odluke, prema kojoj su na azijskom sastanku o staklu od 21. lipnja 1999., sudionici raspravljali o povećanju cijena također upućujući na [povjerljivo] i na društvo Aiwa, kojemu je [povjerljivo] najveći dobavljač.
- 67 Nadalje, izjava predstavnika [povjerljivo] sa sastanka održanog 6. ožujka 2000. s [povjerljivo], navedena u uvodnoj izjavi 330. pobijane odluke, prema kojoj će „TSB nedvojbeno slijediti GSM ako on odluči povećati svoje cijene“, ne može se tumačiti na način da se odnosi na tužitelja, s obzirom na to da je teško zamislivo da strategija nekog poduzetnika u kojoj tužitelj ima manjinski udio utječe na njegovu cjenovnu politiku i, još manje, da ga ta strategija obvezuje. Štoviše, iz odgovora tužitelja na obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama proizlazi da [povjerljivo] svoje cijene određuje autonomno i da njegovi zaposlenici nemaju ovlast donošenja odluka izvan društva. Nadalje, sama činjenica da je [povjerljivo] odlučio pratiti eventualno usklađeno povećanje cijena predviđeno na sastancima o staklu ne dopušta zaključak da je o tome obavijestio tužitelja. Naposljetku, napomena da „japansko sjedište“ namjerava prenijeti određene linije proizvodnje na svoje tvornice smještene na Tajlandu ili u Indoneziji ne dokazuje niti to da je tužitelj bio obaviješten o predviđenim ili provedenim protutržišnim djelovanjima i ciljevima sudionika zabranjenog sporazuma o CPT-u, među kojima i društva Chunghwa.
- 68 Kao treće, Komisija u pobijanoj odluci nije potvrdila da je [povjerljivo] na bilo koji način obavijestio tužitelja o postojanju zabranjenog sporazuma o CPT-u ili o ciljevima njegovih sudionika.
- 69 Kao četvrto, čak i pod pretpostavkom, kao što je to Komisija utvrdila u uvodnoj izjavi 287. pobijane odluke, da se može smatrati da je tužitelj bio upoznat s postojanjem sastanaka o zabranjenom sporazumu o CPT-u, nijedan dokaz ne potvrđuje da je on namjeravao vlastitim djelovanjem pridonijeti zajedničkim ciljevima svih sudionika navedenog zabranjenog sporazuma.
- 70 U tom pogledu, suprotno onomu što je Komisija isticala u svojim pismenima, izvadak iz bilješki jednog zaposlenika društva Chunghwa sa sastanka o staklu od 21. rujna 1999., koje govore o tome što je zaposlenik [povjerljivo] istaknuo u vezi s pismom koje je tužitelj („japansko sjedište TSB-a“) uputio [povjerljivo], zahtijevajući od njega da ne sudjeluje na sastancima o staklu, ne dokazuje da je tužitelj doista izabrao ne sudjelovati na navedenim sastancima i ne dopušta zaključak poput onog u presudi Općeg suda od 6. ožujka 2012., UPM-Kymmene/Komisija (T-53/06, neobjavljena u Zborniku), da je on bio svjestan postojanja zabranjenog sporazuma o CPT-u i da je namjeravao pridonijeti ostvarivanju ciljeva njegovih sudionika. Kao što to ističe tužitelj, upravo suprotno, navedeni izvadak više je dokaz tomu da on nije htio da [povjerljivo] sudjeluje na sastancima o staklu.
- 71 Kao peto, suprotno zaključku Komisije iz uvodnih izjava 498., 499. i 995. pobijane odluke, niti iz usmenih izjava troje podnositelja zahtjeva za primjenu pokajničkog programa, koje su u uvodnoj izjavi 126. navedene odluke ocijenjene „čvrstim dokazima o uključenosti tužitelja [u zabranjeni sporazum o CPT-u] od proljeća 2000.“ i koje su navedene u bilješci br. 176 spomenute uvodne izjave, ne proizlazi da je tužitelj, iako je samo rijetko prisustvovao višestranim sastancima, bio općenito obavještavan o njihovom ishodu od strane [povjerljivo].
- 72 Uz to što je navedena tvrdnja općenitog karaktera, važno je istaknuti, kao prvo, da usmena izjava društva Chunghwa od 28. studenoga 2007. upućuje na [povjerljivo] kao sudionika dvostranih sastanaka, a ne na tužitelja. Prema navedenoj izjavi, pojedini poduzetnici održavali su dvostrane sastanke s poduzetnicima koji su prisustvovali sastancima o staklu, što je potonjima omogućilo razmjenu osjetljivih poslovnih informacija o onima koji na tim sastancima nisu sudjelovali, kao i proširenje njihovih rasprava o cijenama i proizvodnji navedenih poduzetnika. U tom pogledu, u toj se

izjavi spominju tri sastanka između poduzetnika koji sudjeluju u zabranjenom sporazumu o CPT-u, održana 25. studenoga 1996. te 23. kolovoza i 27. listopada 1999. na kojima je dogovoreno kontaktiranje poduzetnika nesudionika. Međutim, valja podsjetiti, kao što je to utvrđeno u točki 62. ove presude, da zapisnik sa sastanka od 23. kolovoza 1999., naveden u uvodnim izjavama 279. i 280. pobijane odluke, obuhvaća [povjerljivo], a ne tužitelja. Isto tako, prema uvodnoj izjavi 291. navedene odluke, sudionici sastanka od 27. listopada 1999. detaljno su ispitali ažurirane statute poduzetnika među kojima i [povjerljivo], pri čemu se nije raspravljalo o tužitelju.

- 73 Kao drugo, u svojoj kasnijoj usmenoj izjavi od 16. ožujka 2009. društvo Chunghwa navodi samo to da je tužitelj sudjelovao na dvostranim i višestranim sastancima. Međutim, navedena izjava ne precizira upućuje li naziv „Toshiba“ na sjedište društva i, prema tome, na tužitelja, ili i na druge zakonite gospodarske subjekte, kao što je [povjerljivo]. Stoga, nije jasno razjašnjeno odnosi li se na tužitelja navodna uključenost „Toshibe“ u sastanke „grupe“ i dvostrane sastanke.
- 74 Kao treće, usmena izjava društva Samsung SDI od 13. veljače 2008., na koju se upućuje u uvodnoj izjavi 550. pobijane odluke, opisuje sastanak održan 24. studenoga 1998. između društava Samsung SDI, LGE i [povjerljivo], na koji je taj poduzetnik pozvao „Tosummit/Toshibu“ da na njemu prisustvuje i opisuje njegovo sudjelovanje na sastancima iste vrste. Međutim, kao što je to Komisija priznala u uvodnoj izjavi 273. pobijane odluke i kako proizlazi iz te izjave, navedeni gospodarski subjekt upućivao je na [povjerljivo], a ne na tužitelja.
- 75 Nadalje, suprotno onomu što ističe Komisija u uvodnoj izjavi 550. pobijane odluke, pozivajući se na usmenu izjavu društva Samsung SDI od 12. ožujka 2009., [povjerljivo] je bio uskoj vezi s [povjerljivo], s obzirom na to da je s njim, a ne s tužiteljem, zaključio sporazum o tehničkoj pomoći.
- 76 Naposljetku, tvrdnja Samsunga SDI iz njegove usmene izjave od 20. lipnja 2008. da je tužitelj bio općenito obaviješten putem [povjerljivo], nije u dovoljnoj mjeri dokazana. Štoviše, s obzirom na njegovu neizravnu prirodu, taj dokaz, koji potječe od poduzetnika koji nije obavještavao tužitelja, nije dovoljan za utvrđenje da je potonji bio svjestan postojanja zabranjenog sporazuma o CPT-u.
- 77 Iz toga proizlazi da, suprotno onomu što je utvrdila Komisija u uvodnim izjavama 548. i 552. pobijane odluke, usmene izjave o kojima je riječ ne dokazuju tužiteljevo sudjelovanje u zabranjenom sporazumu o CPT-u i ne može ih se, prema tome, tumačiti kao da potvrđuju postojeće dokaze o navedenom sudjelovanju (vidjeti u tom smislu presude Općeg suda od 8. srpnja 2004., JFE Engineering i dr./Komisija, T-67/00, T-68/00, T-71/00 i T-78/00, Zb., str. II-2501., t. 219. i od 25. listopada 2005., Groupe Danone/Komisija, T-38/02, Zb., str. II-4407., t. 285.). Usto, Komisija u svojim pismenima priznaje da navedene usmene izjave ne sadržavaju nikakve detalje o dvostranim sastancima tijekom kojih je [povjerljivo] obavještavao tužitelja o sporazumima i usklađenim djelovanjima planiranim na sastancima o staklu.
- 78 S obzirom na sve navedeno valja zaključiti da iz dokaza, uzetih pojedinačno ili u cijelosti, na koje se Komisija poziva kako bi potvrdila da je tužitelj bio svjestan postojanja ili sadržaja zabranjenog sporazuma o CPT-u prije travnja 2002. proizlazi da nije u dovoljnoj mjeri dokazano da je tužitelj bio svjestan postojanja sveukupnog zabranjenog sporazuma o CPT-u ili da su ga o tome doista obavještavali konkurenti te da je namjeravao pridonijeti, vlastitim djelovanjem, zajedničkim ciljevima svih sudionika navedenog zabranjenog sporazuma. U tim okolnostima nije nužno, u svakom slučaju, ispitivati je li priroda dvostranih kontakata protutržišna te jesu li oni eventualno povezani sa zabranjenim sporazumom o CPT-u (vidjeti u tom smislu presudu Suda od 4. srpnja 2013., Komisija/Aalberts Industries i dr., C-287/11 P, Zb., t. 62. i 63.).
- 79 Prema tome, valja prihvatiti drugi i treći dio prvog tužbenog razloga te posljedično, u predmetnom slučaju, prvi tužbeni razlog u cijelosti, bez potrebe za izjašnjanjem o povredi prava obrane i povredi načela jednakog postupanja, istaknutih u prilog prvom i četvrtom dijelu navedenog tužbenog razloga.

Drugi tužbeni razlog, koji se temelji na pogrešci iz pobijane odluke u dijelu u kojem je zaključeno da je tužitelj odgovoran za povredu počinjenu u razdoblju između 12. travnja 2002. i 31. ožujka 2003.

- 80 Ovaj tužbeni razlog sastoji se od dva dijela, od kojih se prvi temelji na nenadležnosti Komisije glede utvrđivanja povrede u smislu članka 101. UFEU-a dok se drugi temelji na pogrešci prilikom utvrđivanja tužiteljeva sudjelovanja u jedinstvenoj i trajnoj povredi.
- 81 U okviru prvog dijela, tužitelj tvrdi da ga se ne može smatrati odgovornim za povredu zbog sudjelovanja na sastancima SML-a, s obzirom na to da Komisija nije dokazala, s jedne strane, da su sporazumi koji su zaključeni ili planirani na tim sastancima provedeni u EGP-u i, s druge strane, da su ti sporazumi imali neposredan, znatan i predvidiv učinak na tržište EGP-a prodajom prerađenih proizvoda. Osim toga, tužitelj ističe povredu prava obrane s obzirom na to da nije imao mogućnost zauzimanja stajališta o tom potonjem navodu Komisije.
- 82 U okviru drugog dijela, tužitelj tvrdi da je Komisija počinila pogrešku kada ga je proglasila odgovornim za jedinstvenu i trajnu povredu zbog sudjelovanja na četiri sastanka SML-a održana u Aziji 12. travnja, 27. svibnja i 6. prosinca 2002., kao i 10. veljače 2003. koji su uključivali društvo Samsung SDI i grupu LPD. S tim u vezi, tužitelj tvrdi da je Komisija pogriješila kada je aktivnosti koje proizlaze iz četiri različite grupe sastanaka, odnosno sastanaka SML-a, sastanaka ASEAN-a, azijskih i europskih sastanaka o staklu, objedinila u jedinstvenu i trajnu povredu, u izostanku dokaza koji bi upućivali na postojanje sveobuhvatnog plana glede jedinstvenog gospodarskog cilja i uslijed činjenice da te grupe sastanaka nisu bile dovoljno usklađene i povezane. Podredno, tužitelj tvrdi da ga se ne može proglasiti odgovornim za sveukupni sporazum, s obzirom na to da nije bio svjestan njegova postojanja i da nije imao namjeru pridonijeti mu svojim sudjelovanjem na sastancima SML-a.
- 83 Ponajprije valja razmotriti drugi dio ovog tužbenog razloga i, osobito, pitanje je li Komisija s pravom utvrdila da je tužitelj sudjelovao u jedinstvenoj i trajnoj povredi uslijed činjenice da je sudjelovao na četiri sastanka SML-a, između 12. travnja 2002. i 10. veljače 2003. S tim u vezi, iz uvodne izjave 313. pobijane odluke proizlazi da je tužitelj, od travnja 2002., sam počeo redovito sudjelovati na sastancima i da dokazi o tim kontaktima pokazuju da ih je održavao kako bi dobio aktualne informacije i bio uključen u tekuća zbivanja i buduće projekte koji se odnose na proizvodne kapacitete, prodaju i cijene na svjetskoj razini. Prema uvodnoj izjavi 502. spomenute odluke, na prvom od tih sastanaka, onom od 12. travnja 2002., navedenom u uvodnim izjavama 374. i 375. te odluke, sudionici su dogovorili trajnu suradnju, održavanje sastanaka svaka dva mjeseca, održavanje cijena na istoj razini ili njihovo povećanje u trećem tromjesečju 2002., kao i smjernice o cijenama. Naposljetku, prema uvodnim izjavama 387., 388. i 503. te odluke, postojali su također dokazi koji potvrđuju aktivnu tužiteljevu ulogu u kartelu.
- 84 Međutim, važno je istaknuti da, osim dokaza koji potvrđuju sudjelovanje tužitelja na sastancima SML-a i njihov predmet protutržišne naravi, koji nisu osporavani, Komisija nije u pobijanoj odluci precizirala na koje se dokaze oslonila prilikom utvrđenja da je tužitelj bio svjestan predviđenih ili provedenih protupravnih postupaka sudionika zabranjenog sporazuma o CPT-u i da je namjeravao, vlastitim djelovanjem, pridonijeti zajedničkim ciljevima potonjih.
- 85 S tim u vezi i u svakom slučaju, analiza zapisnika sa sastanaka SML-a, kako ju je Komisija izvršila u uvodnim izjavama 374., 375., 377., 384. i 387. pobijane odluke, ne dopušta zaključak o tome da je tužitelj bio svjestan postojanja sveukupnog zabranjenog sporazuma o CPT-u niti da je namjeravao pridonijeti ciljevima njegovih sudionika. Naime, Komisija je samo opisala predmet i globalnu narav tih sastanaka te je istaknula da su sudionici prvog od tih sastanaka navodno odlučili nastaviti svoju suradnju na globalnoj razini. Međutim, takva okolnost, pod pretpostavkom da je i utvrđena, ne omogućuje zaključak da je svijest o postojanju zabranjenog sporazuma o CPT-u dokazana, u smislu sudske prakse navedene u točkama 52. i 53. ove presude.

- 86 Iz toga slijedi da, bez potrebe ispitivanja jesu li sastanci SML-a bili dio jedinstvene i trajne povrede, valja zaključiti da Komisija nije u dovoljnoj mjeri dokazala da je tužitelj, sudjelujući na četiri sastanka SML-a namjeravao, vlastitim djelovanjem, pridonijeti svim zajedničkim ciljevima poduzetnika koji su sudjelovali u zabranjenom sporazumu o CPT-u i da je bio svjestan predviđenih ili provedenih protupravnih postupaka navedenih sudionika u ostvarivanju tih ciljeva, ili da ih je razumno mogao predvidjeti te je bio spreman prihvatiti s tim povezani rizik, u smislu sudske prakse navedene u točkama 52. do 54. ove presude. Konačno, zaključak o postojanju svijesti o tim postupcima nije moguće, na temelju ukupne ocjene dokaza sadržanih u pobijanoj odluci, izvesti iz činjenice da je tužitelj u početku održavao dvostrane kontakte s pojedinim sudionicima zabranjenog sporazuma o CPT-u, a potom s nekima od njih prisustvovao četirima sastancima SML-a.
- 87 Stoga drugi dio drugog tužbenog razloga treba prihvatiti, bez potrebe odlučivanja, u ovom stadiju, o nadležnosti Komisije za utvrđivanje povrede u smislu članka 101. UFEU-a zbog sudjelovanja tužitelja na sastancima SML-a.

Četvrti tužbeni razlog, koji se temelji na pogrešci iz pobijane odluke u dijelu u kojem je zaključeno da je tužitelj zajedno i solidarno odgovoran zbog sudjelovanja MTPD-a u povredi počinjenoj u razdoblju od 1. travnja 2003. do 12. lipnja 2006.

- 88 Ovaj tužbeni razlog sastoji se od tri dijela, od kojih se prvi temelji na nedostatku obrazloženja, drugi na pogrešci u ocjeni tužiteljeva izvršavanja odlučujućeg utjecaja na postupanje zajedničkog društva i treći na povredi prava obrane s obzirom na to da tužitelj nije imao pristup očitovanjima koje je društvo Panasonic podnijelo na obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama kao ni onima koje je podnijelo nakon rasprave.
- 89 Ponajprije valja ispitati drugi dio ovog tužbenog razloga.

– Drugi dio

- 90 Tužitelj ističe da je MEI imao isključivu kontrolu nad MTPD-om putem većinskog udjela od 64,5%, da je imenovao većinu članova njegova upravnog vijeća te da je na taj način izvršavao nadzor nad svim odlukama koje su donosili organi upravljanja, a za koje je potrebna obična većina, da je birao njegova predsjednika i upravljao njegovim tekućim poslovima. Prema tome, tužitelj je imao tek manjinski udio od 35,5%, ali nije imao prava koja bi bila veća od uobičajenih prava manjinskih dioničara. Međutim, prema mišljenju tužitelja, unatoč dokazima koji to potvrđuju i suprotno odluci Bundeskartellamta (njemačko tijelo nadležno za tržišno natjecanje) koji je odobrio projekt osnivanja MTPD-a kao stjecanja isključivog MEI-jeva nadzora nad zajedničkim društvom, Komisija pogrešno smatra da prava utvrđena u statutu MTPD-a i u sporazumu o osnivanju MTPD-a (sporazum o okrupnjavanju aktivnosti, u daljnjem tekstu: BIA) tužitelju dodjeljuju pravo veta na strateške mjere, omogućujući mu zajedničku kontrolu nad navedenim poduzetnikom. Prema njegovu mišljenju, ta prava mu ne omogućuju da utječe na svakodnevne aktivnosti MTPD-a ili na njegovo postupanje na tržištu, kao ni to da nadzire cijene, prodaju ili neki drugi aspekt njegove poslovne politike te tužitelju ne daju nikakvu ovlast glede upravljanja.
- 91 Prema tome, tužitelj tvrdi, suprotno zaključcima iz pobijane odluke, da nije tvorio gospodarsku jedinicu s MTPD-om te da nije mogao izvršavati odlučujući utjecaj na njegovo ponašanje na tržištu, niti je stvarno izvršavao takav utjecaj. U tom pogledu, on potvrđuje da nikada nije izvršavao svoja navodna prava veta i da Komisija nije dokazala da je bio svjestan sudjelovanja MTPD-a u zabranjenom sporazumu o CPT-u u razdoblju između 1. travnja 2003. i 12. lipnja 2006.
- 92 Komisija osporava tu argumentaciju.

- 93 U tom pogledu valja podsjetiti da se, prema ustaljenoj sudskoj praksi, postupanje društva kćeri može pripisati društvu majci osobito kada to društvo kći, iako ima zasebnu pravnu osobnost, ne donosi samostalne odluke o svojem ponašanju na tržištu nego uglavnom provodi upute koje je dobilo od društva majke, uzimajući u obzir gospodarske, organizacijske i pravne veze između tih dvaju pravnih subjekata (vidjeti presudu Suda od 26. rujna 2013., *EI du Pont de Nemours/Komisija*, C-172/12 P, neobjavljena u Zborniku, t. 41. i navedenu sudsku praksu).
- 94 Naime, budući da u takvoj situaciji društvo majka i njegovo društvo kći čine dio iste gospodarske jedinice, a time su i samo jedan poduzetnik u smislu članka 101. UFEU-a, Komisija može donijeti odluku kojom izriče novčane kazne društvu majci, a da pritom ne mora utvrditi osobnu umiješanost tog društva u počinjenje povrede (presuda *EI du Pont de Nemours/Komisija*, t. 93. *supra*, t. 42.).
- 95 Valja također istaknuti da Komisija ne može pripisivanje društvu majci ponašanja društva kćeri temeljiti na samoj sposobnosti društva majke da izvršava odlučujući utjecaj na ponašanje svojeg društva kćeri, a da pritom ne ispita je li taj utjecaj bio stvarno izvršen (presuda *EI du Pont de Nemours/Komisija*, t. 93. *supra*, t. 44.; vidjeti presude Općeg suda od 11. srpnja 2014., *Sasol i dr./Komisija*, T-541/08, Zb., t. 43. i *RWE i RWE Dea/Komisija*, T-543/08, Zb., t. 101. i navedenu sudsku praksu). Načelno je na Komisiji da dokaže takav odlučujući utjecaj na temelju svih činjeničnih elemenata (vidjeti presudu Općeg suda od 27. rujna 2006., *Avebe/Komisija*, T-314/01, Zb., str. II-3085., t. 136. i navedenu sudsku praksu).
- 96 Držanje većinskog udjela u temeljnom kapitalu društva kćeri može društvu majci u načelu omogućiti stvarno izvršavanje odlučujućeg utjecaja na svoje društvo kćer, a osobito na ponašanje potonjeg na tržištu. Također je presuđeno da, kada društvo majka izvršava stvarnu kontrolu nad svojim društvom kćeri, u kojem drži 25,001% temeljnog kapitala, što odgovara manjinskom udjelu koji je puno manji od većinskog, ne može se smatrati da društvo majka i njegovo društvo kći pripadaju istoj grupi, unutar koje tvore gospodarsku jedinicu (vidjeti u tom smislu presudu Općeg suda od 12. srpnja 2011., *Fuji Electric/Komisija*, T-132/07, Zb., str. II-4091., t. 182. i navedenu sudsku praksu).
- 97 Međutim, manjinski udio u vlasništvu može društvu majci omogućiti da stvarno izvršava odlučujući utjecaj na ponašanje njegova društva kćeri na tržištu ako uključuje prava veća od onih koja inače imaju manjinski dioničari kako bi zaštitili svoje financijske interese i koja su, ispitana metodom skupa usklađenih pravnih i gospodarskih indicija, takva da mogu potvrditi izvršavanje odlučujućeg utjecaja na ponašanje društva kćeri na tržištu. Prema tome, stvarno izvršavanje odlučujućeg utjecaja Komisija može dokazati zahvaljujući skupu indicija, čak i ako nijedna od njih zasebno nema dovoljnu dokaznu snagu (presuda *Fuji Electric/Komisija*, t. 96. *supra*, t. 183.).
- 98 Budući da se Opći sud na temelju članka 263. UFEU-a mora ograničiti na kontrolu zakonitosti pobijane odluke na temelju razloga navedenih u njezinu obrazloženju, stvarno izvršavanje ovlasti društva majke da upravlja svojim društvom kćeri treba ocjenjivati samo na temelju dokaza koje je Komisija iznijela u odluci kojom se odgovornost za povredu pripisuje društvu majci. Stoga, jedino je relevantno pitanje potvrđuju li ti dokazi spomenutu povredu (vidjeti presudu *Fuji Electric/Komisija*, t. 96. *supra*, t. 185. i navedenu sudsku praksu).
- 99 Potom je važno istaknuti da je Sud već presudio da zajedničko izvršavanje kontrole dvoje međusobno neovisnih društava majki nad svojim društvom kćeri u načelu ne onemogućava to da Komisija utvrdi postojanje gospodarske jedinice koju sačinjava jedno od tih društava majki i društvo kći o kojem je riječ i da to također vrijedi i u slučaju da društvo majka u kapitalu društva kćeri drži manji udio od drugog društva majke (vidjeti u tom smislu presudu Suda od 16. prosinca 2010., *AceaElectrabel Produzione/Komisija*, C-480/09 P, Zb., str. I-13355., t. 64.).
- 100 Stvarno izvršavanje ovlasti društva majke ili društava majki da upravljaju svojim društvom kćeri može proizlaziti izravno iz provedbe primjenjivih pravnih odredbi ili iz sporazuma o upravljanju zajedničkim društvom kćeri koji su društva majke zaključile u skladu s tim istim pravnim odredbama. Razinu

uključenosti društva majke u upravljanju društvom kćeri može se također potvrditi činjenicom da se na čelu društva kćeri nalaze brojne osobe koje obavljaju upravljačke funkcije u društvu majci. Takvo kumuliranje funkcija neizostavno stavlja društvo majku u situaciju da odlučujuće utječe na ponašanje svojeg društva kćeri na tržištu s obzirom na to da članovima uprave društva majke omogućuje da nadziru, u okviru izvršavanja svojih rukovodećih funkcija u društvu kćeri, je li postupanje društva kćeri na tržištu u skladu sa smjernicama rukovodećih tijela društva majke. Taj cilj se može postići čak i ako članovi društva majke koji preuzimaju upravljačke funkcije unutar društva kćeri nisu zastupnici društva majke. Naposljetku, uključenost društva majke ili društava majki u upravljanje društvom kćeri može proizlaziti iz međusobnih poslovnih odnosa. Stoga, kada je društvo majka ujedno dobavljač ili kupac svojeg društva kćeri, ono ima poseban interes u upravljanju proizvodnim ili distribucijskim aktivnostima potonjeg kako bi u cijelosti iskoristila dodanu vrijednost takve vertikalne integracije (vidjeti presudu Fuji Electric/Komisija, t. 96. *supra*, t. 184. i navedenu sudsku praksu).

- 101 Naposljetku, kada iz tih odredbi proizlazi da su društva majke ovlaštene samo zajednički postupati za račun zajedničkog društva i samo zajednički ga obvezivati prema trećima i da su bila zajedno odgovorna za politiku koju slijedi navedeni poduzetnik, moguće je pretpostaviti stvarno izvršavanje odlučujućeg utjecaja na poslovno ponašanje potonjeg, po uzoru na predviđajuću analizu u području kontrole koncentracija (vidjeti u tom smislu presudu Sasol i dr./Komisija, t. 95. *supra*, t. 49.).
- 102 Međutim, budući da je ispitivanje u pogledu stvarnog izvršavanja odlučujućeg utjecaja retrospektivno i stoga se može temeljiti na konkretnim činjenicama, i Komisija i zainteresirane stranke mogu dokazivati da su se poslovne odluke zajedničkog društva donosile drukčije nego što bi to proizlazilo iz puke apstraktne analize sporazuma o djelovanju zajedničkog društva (vidjeti u tom smislu presudu Fuji Electric/Komisija, t. 96. *supra*, t. 194. i 195. i presudu Općeg suda od 13. srpnja 2011., General Technic-Otis i dr./Komisija, T-141/07, T-142/07, T-145/07 i T-146/07, Zb., str. II-4977., t. 115. do 117.).
- 103 Osnovanost drugog dijela četvrtog tužbenog razloga treba analizirati upravo u svjetlu tih elemenata.
- 104 U predmetnom slučaju, u uvodnim izjavama 931. do 933. i 956. pobijane odluke Komisija je ponajprije nabrojala objektivne okolnosti koje dokazuju da dva društva majke MTPD-a mogu izvršavati odlučujući utjecaj na njegovo ponašanje na tržištu, aktivno sudjelujući u nadzoru i upravljanju. Potom, u uvodnim izjavama 934. do 936. pobijane odluke Komisija navodi primjere suradnje između dvaju društava majki MTPD-a koji dokazuju, s jedne strane, stvarno izvršavanje odlučujućeg utjecaja na ponašanje potonjeg na tržištu i, s druge strane, činjenicu da je za donošenje važnih odluka u vezi s MTPD-om potrebno njihovo zajedničko odobrenje.
- 105 Uvodno valja istaknuti da, uzevši u obzir činjenicu da su prvi i drugi tužbeni razlog prihvaćeni, ne može opstati tvrdnja Komisije da je tužitelj bio svjestan postojanja zabranjenog sporazuma o CPT-u, s obzirom na svoju izravnu uključenost prije osnivanja MTPD-a i, stoga, kasnijeg sudjelovanja potonjeg. Važno je u svakom slučaju naglasiti, kada je riječ o pitanju pripisivanja ponašanja MTPD-a tužitelju, da je tvrdnja da je potonji bio svjestan MTPD-ova sudjelovanja u navedenom zabranjenom sporazumu irelevantna. Naime, u svrhu pripisivanja društvu majci postupaka koje je počinilo njegovo društvo kći, ne zahtijeva se dokazivanje da je navedeno društvo majka bilo izravno uključeno u inkriminirana ponašanja, ili da ih je bilo svjesno. U tom pogledu valja podsjetiti da ono što ovlašćuje Komisiju na donošenje odluke kojom se izriču novčane kazne društvu majci nije odnos u kojem je društvo majka poticalo na povredu svoje društvo kćer, ni, *a fortiori*, umiješanost društva majke u navedenu povredu, nego činjenica da ta društva tvore jedinstvenog poduzetnika u smislu članka 101. UFEU-a (vidjeti presudu Općeg suda od 2. veljače 2012., EI du Pont de Nemours i dr./Komisija, T-76/08, neobjavljena u Zborniku, t. 76. i navedenu sudsku praksu).

- 106 U odnosu na dioničku strukturu i strukturu donošenja odluka statutarnih MTPD-a valja istaknuti, kao prvo, da je Komisija s pravom u uvodnim izjavama 932. i 956. pobijane odluke utvrdila da, u skladu s odredbama BIA-e, dva društva majke imaju pravo veta glede pitanja od strateške važnosti koja su temeljna za izvršavanje aktivnosti MTPD-a, što je dokaz izvršavanja zajedničke kontrole nad potonjim.
- 107 U tom pogledu, tužitelj ne može osporiti da sva područja koja su pokrivena odlukama navedenima u članku 21. stavku 2. BIA-e, za čije je donošenje potrebno odobrenje obaju društava majki i onima navedenima u članku 23. stavku 2. navedenog BIA-e, za koje je potrebno odobrenje barem jednog direktora kojeg imenuje svako od društava majki, ulaze u sferu uobičajenih prava manjinskih dioničara koja služe zaštitu njihovih financijskih interesa kao ulagatelja u zajedničko društvo, u smislu točke 66. Pročišćene obavijesti Komisije o nadležnosti prema Uredbi Vijeća (EZ) br. 139/2004 od 20. siječnja 2004. o kontroli koncentracija između poduzetnika (SL 2008., C 95, str. 1., u daljnjem tekstu: pročišćena obavijest o nadležnosti). Naime, iz točke 67. te obavijesti, čiju važnost stranke u predmetnom slučaju ne osporavaju, proizlazi da se prava veta koja omogućuju zajedničku kontrolu u načelu odnose na odluke vezano za pitanja kao što je proračun, plan razvoja poduzetnika, velika ulaganja ili imenovanje višeg rukovodstva. Nadalje, iz točaka 68. do 70. pročišćene obavijesti o nadležnosti proizlazi da pravo veta na plan razvoja poduzetnika može biti dovoljno, samo za sebe, da manjinskom dioničaru omogući zajedničku kontrolu nad zajedničkim društvom, čak i u izostanku svih drugih prava veta, iako se prava koja se odnose na imenovanje ili opozivanje višeg rukovodstva kao i na odobravanje proračuna smatraju jako važnima. Naposljetku, u smislu članka 71. navedene obavijesti, ako se pravo veta odnosi na ulaganja zajedničkog društva, njegov opseg će ovisiti o visini ulaganja za koje je potrebno odobrenje društava majki i o tome ima li to ulaganje značajnu ulogu na tržištu na kojem je zajedničko društvo aktivno.
- 108 Međutim, članak 23. stavak 2. BIA-e dodjeljuje Toshiba prava veta i na materijalna ulaganja (točka 12. te odredbe) kao i na osnivanje, kapitalne udjele ili kupnju društva te druge vrste aktivnosti koje uključuju izdatke od milijardu jena ili više (točka 8. te odredbe) ili na davanje zajmova društvima kćerima i drugim gospodarskim subjektima u iznosu od milijardu jena ili više (točka 9. te odredbe). Kao što to tvrdi Komisija, ti iznosi se ne čine prevelikima u odnosu na početna tužiteljeva ulaganja u MTPD, ukupno u iznosu od 26,5 milijardi jena, tako da pravo veta u tom području može predstavljati indiciju o tužiteljevoj mogućnosti izvršavanja odlučujućeg utjecaja na ponašanje MTPD-a na tržištu.
- 109 Nadalje, kao što je to Komisija istaknula u uvodnim izjavama 933. i 953. pobijane odluke, u skladu s člankom 27. stavkom 1. BIA-e, MEI i tužitelj su usvojili dokument s važenjem do 31. ožujka 2008., koji sadržava informacije o prodajama, proizvodnji, razvoju, osoblju, ulaganjima, financijskim planovima i povratu kapitala MTPD-a i koji čini temelj razvojnog plana potonjeg. Ta odredba predviđa da će društva majke, tijekom početnog razdoblja od dvije godine čiji je završetak predviđen za 31. ožujka 2005., usvojiti razvojni plan MTPD-a, nakon čega će, sukladno drugom stavku tog članka, računajući od tog dana, godišnje planove razvoja utvrđivati MTPD, nakon savjetovanja sa svojim društvima majkama. Međutim, memorandumom o razumijevanju od 7. prosinca 2004., kojim je izmijenjen članak 27. stavak 2. BIA-e, društva majke produljile su početno razdoblje do 31. ožujka 2007., s obzirom na to da su se morali usuglasiti o razvojnem planu MTPD-a i njegovim kasnijim izmjenama tijekom cjelokupnog postojanja tog društva.
- 110 Iz toga proizlazi da je Komisija s pravom zauzela stav da su o BIA-i i o razvojnem planu, koji sadržavaju glavne operativne i financijske ciljeve MTPD-a kao i njegovo temeljno strateško planiranje, odluke donosila njegova društva majke. Naime, čak i pod pretpostavkom da tužitelj, kao što je tvrdio u svojim pismenima, nije bio konkretno uključen u izradu navedenih planova, i dalje je u skladu s člankom 27. stavkom 2. BIA-e bilo potrebno da on odobri te dokumente te da se o njima prethodno očituje. Konačno, tužitelj niti ne osporava da je odobrio sve godišnje razvojne planove MTPD-a.
- 111 Prema tome, bez potrebe izjašnjavanja o razlozima produljenja početnog razdoblja koje navodi tužitelj, valja utvrditi da to produljenje ima za učinak davanje potonjem prava veta na razvojni plan MTPD-a, koji se također odnosio i na njegov proračun, i to tijekom cjelokupnog njegova postojanja. Stoga,

suprotno tvrdnjama tužitelja, pravo veta na navedeni razvojni plan nije bilo lišeno korisnog učinka. Štoviše, postojanje takvog prava samo je po sebi dovoljno za ocjenu da je tužitelj, u smislu točke 70. pročišćene obavijesti o nadležnosti, stvarno izvršavao odlučujući utjecaj na zajedničko društvo.

- 112 S obzirom na prethodno navedeno, kao što je to utvrdila Komisija, pojedina prava nabrojana kako u članku 23. stavku 2. BIA-e tako i u njegovu članku 27. spadaju u područja koja tužitelju omogućuju da zajedno s društvom Panasonic izvršava odlučujući utjecaj na poslovnu strategiju MTPD-a. Također, kao što i proizlazi iz uvodne izjave 956. pobijane odluke, pitanje je li tužitelj ikada stvarno koristio ta prava irelevantno je u predmetnom slučaju za ocjenu njegova izvršavanja odlučujućeg utjecaja na ponašanje MTPD-a na tržištu. Naime, da bi se donosile odluke u tim područjima, osobito onima iz članka 23. stavka 2. BIA-e, dva društva majke morala su se o tome prethodno usuglasiti. Stoga, posjedovanje prava na veto o kojem je riječ nužno je moralo utjecati, čak i neizravno, na upravljanje MTPD-om.
- 113 Štoviše, tim se pravima pridružuju prava nabrojana u članku 21. stavku 2. BIA-e, odnosno prava u vezi s pitanjima koja zahtijevaju posebna rješenja skupštine dioničara na temelju trgovačkog prava i pitanja koja se odnose na izdavanje novih dionica kao i na raspodjelu dividendi. Ta prava predstavljaju dodatnu indiciju na kojoj je Komisija mogla temeljiti svoju tvrdnju o tužiteljevoj mogućnosti izvršavanja odlučujućeg utjecaja na ponašanje MTPD-a.
- 114 Kao drugo, valja istaknuti, kao što to proizlazi iz pobijane odluke, da i druge okolnosti koje je Komisija u njoj istaknula dopuštaju izvođenje zaključka o tome da je tužitelj mogao izvršavati odlučujući utjecaj na ponašanje MTPD-a na tržištu.
- 115 U tom pogledu, valja najprije primijetiti, kao što je to u uvodnoj izjavi 975. pobijane odluke utvrdila Komisija, da je jedan od četiri direktora koje je tužitelj imenovao od deset koliko ih je ukupno u upravnom vijeću MTPD-a na temelju članka 22. stavka 2. BIA-e, istodobno zauzimao mjesto u upravi tužitelja, što ovaj nije niti osporavao. Međutim, ta činjenica predstavlja indiciju na kojoj je, zajedno s drugim dokazima, Komisija mogla temeljiti svoju tvrdnju o tužiteljevoj mogućnosti izvršavanja odlučujućeg utjecaja na ponašanje MTPD-a.
- 116 Nadalje, u skladu s člankom 22. stavkom 3. BIA-e tužitelj je morao imenovati jednog od dvojice upravitelja ovlaštenih da predstavljaju zajedničko društvo, koji je usto bio i potpredsjednik zajedničkog društva. Međutim, kao što je to Komisija pravilno utvrdila u uvodnim izjavama 940. i 941. pobijane odluke, dva potpredsjednika MTPD-a koji su imenovani tijekom njegova postojanja prethodno su obavljali visoko rangirane funkcije unutar uprave tužitelja kojem su se vratili naknadno. Iz toga proizlazi da su navedene osobe, iako nisu zadržale ugovorne veze s tužiteljem i iako mu nisu više bile niti izravno podređene, zasigurno imale produbljenu svijest o njegovoj politici i o njegovim poslovnim ciljevima te su mogle uskladiti politiku MTPD-a s tužiteljevim interesima. Konačno, tvrdnja tužitelja da je uloga potpredsjednika MTPD-a navodno simbolična ne može dovesti u pitanje ovaj zaključak.
- 117 Štoviše, kao što to Komisija utvrđuje u uvodnoj izjavi 957. pobijane odluke, činjenica da se upravno vijeće MTPD-a nije nikada usprotivilo odlukama svojeg predsjednika, kojeg imenuje društvo Panasonic, ne može se tumačiti kao da tužitelj ne izvršava odlučujući utjecaj na ponašanje MTPD-a na tržištu, nego više kao odobrenje poslovne politike potonjeg.
- 118 U tim uvjetima, činjenica da je, s jedne strane, predsjednik MTPD-a, kojeg imenuje društvo Panasonic, bio zadužen za svakodnevno upravljanje MTPD-om i da je odobravao većinu važnih odluka vezano za njegovo poslovanje te da je, s druge strane, društvo Panasonic bilo odgovorno za vođenje i upravljanje MTPD-om, na temelju članka 20. stavka 2. BIA-e, ne može navesti na zaključak da je samo društvo Panasonic izvršavalo odlučujući utjecaj na MTPD. Naime, kako je to istaknuto u uvodnoj izjavi 956. pobijane odluke, prema toj istoj odredbi, u vezi s člankom 20. stavkom 3. BIA-e, tužiteljeva je suradnja bila nužna za upravljanje zajedničkim društvom.

- 119 Osim toga, kao što je to Komisija utvrdila u uvodnim izjavama 977. i 978. pobijane oduke, klauzula iz članka 28. stavka 3. BIA-e koja predviđa da je MTPD glavni dobavljač društava majki u proizvodnji televizora i da su navedena društva, istodobno, glavni dobavljači sastavnih dijelova CRT-a za MTPD predstavlja dodatnu indiciju o tužiteljevu sudjelovanju u upravljanju MTPD-om i otkriva postojanje njihove bliske i dugotrajne gospodarske povezanosti, koja se mora uzeti u obzir prilikom ocjene postoji li odlučujući utjecaj (vidjeti u tom smislu presudu Fuji Electric/Komisija, t. 96. *supra*, t. 184.). Ovaj zaključak ne može dovesti u pitanje činjenica da se tužitelj opskrbljivao i kod drugih dobavljača CPT-a. Štoviše, tužitelj ne može s uspjehom tvrditi da nije bio uključen u prodaju gotovih proizvoda MTPD-a s obzirom na to da je, kao što je to Komisija precizirala, a što nije s uspjehom osporeno, nakon prijenosa njegove aktivnosti u području CRT-a na MTPD potonji koristio [*povjerljivo*], koji drži tužitelj (vidjeti točku 3. ove presude), kao prodajni kanal u Europskoj uniji. K tomu, tužitelj nije s uspjehom pobio činjenicu koju je Komisija istaknula u uvodnoj izjavi 977. pobijane odluke, a to je da CPT-i koji su prodani na taj način djelomično potječu iz tvornica MTPD-a, a djelomično su proizvedeni u tužiteljevoj tvornici u Himeji (Japan), koja nije prenesena na MTPD.
- 120 Kao treće, iz elemenata na koje se Komisija oslanja u pobijanoj odluci proizlazi da je tužitelj sudjelovao u upravljanju MTPD-om, osobito davanjem odobrenja za zatvaranje dvaju njegovih društava kćeri u Europi i Sjedinjenim Američkim Državama u studenome 2005. U tom pogledu, valja istaknuti da tužitelj ne osporava davanje odobrenja za zatvaranje navedenih tvornica, nego samo ističe da je ta mjera po prirodi iznimna i ne spada u poslovnu politiku MTPD-a. Stoga, njegovo sudjelovanje u donošenju takve odluke ne dokazuje njegov dugotrajni utjecaj na ponašanje MTPD-a. Međutim, suprotno tužiteljevim argumentima, okolnost, istaknuta u uvodnim izjavama 936. i 964. pobijane odluke, da bez njegova odobrenja do tog zatvaranja nije moglo doći, što, konačno, proizlazi i iz članka 23. stavka 2. BIA-e, predstavlja indiciju da je on stvarno izvršavao odlučujući utjecaj na poslovnu politiku zajedničkog društva. Naime, prema toj odredbi takvu odluku nije moglo donijeti zajedničko društvo, a da pritom direktor u upravnom vijeću MTP-a kojeg je imenovao tužitelj ne da svoje odobrenje (vidjeti u tom smislu presudu Općeg suda od 2. veljače 2012., Dow Chemical/Komisija, T-77/08, neobjavljena u Zborniku, t. 86.).
- 121 U odnosu na argumente tužitelja kojima on osporava da je MTPD-u davao gospodarske upute i da je bio uključen u njegovo svakodnevno upravljanje, valja podsjetiti, kao što je to Komisija utvrdila u uvodnoj izjavi 958. pobijane odluke i kao što i proizlazi iz sudske prakse, da mogućnost izvršavanja odlučujućeg utjecaja na poslovnu politiku zajedničkog društva ne zahtijeva dokazivanje umiješanosti u svakodnevno upravljanje aktivnostima navedenog poduzetnika niti utjecaja na poslovnu politiku potonjeg *stricto sensu*, kao što je njegova strategija distribucije ili cijena, nego više dokazivanje opće strategije koja pruža smjernice poduzetniku. Društvo majka može posebice izvršavati odlučujući utjecaj na svoja društva kćeri čak i ako se pritom ne koristi pravom na suodlučivanje i suzdržava se od davanja uputa ili konkretnih smjernica za pojedine aspekte poslovne politike. Takve upute samo su indicija očitog postojanja odlučujućeg utjecaja društva majke na poslovnu politiku svojeg društva kćeri. Izostanak navedenog nikako ne nameće zaključak da je društvo kći autonomno. Ujednačena poslovna politika unutar grupe također može biti neizravan odraz svih gospodarskih i pravnih poveznica između društva majke i njegovih društava kćeri. Primjerice, utjecaj društva majke na svoja društva kćeri kada je riječ o poduzetničkoj strategiji, poduzetničkoj politici, razvojnim projektima, ulaganjima, kapacitetima, financijskim izvorima, ljudskim potencijalima i pravnim predmetima može imati neizravni učinak na ponašanje društava kćeri i cjelokupne grupe na tržištu. Konačno, odlučujuće je pitanje izvršava li društvo majka utjecaj u dovoljnoj mjeri da usmjeri ponašanje društva kćeri na način da se trebaju smatrati gospodarskom cjelinom (vidjeti u tom smislu presudu Suda od 10. rujna 2009., Akzo Nobel i dr./Komisija, C-97/08 P, Zb., str. I-8237., t. 73. i presudu Dow Chemical/Komisija, t. 120. *supra*, t. 77.).
- 122 Stoga, iz svega prethodno navedenog proizlazi da, s obzirom na sve gospodarske, pravne i organizacijske poveznice koje ujedinjuju tužitelja i MTPD, Komisija nije počinila pogrešku kada je utvrdila da je tužitelj – kao društvo majka MTPD-a, usklađeno s društvom Panasonic – izvršavao odlučujući utjecaj na ponašanje MTPD-a na tržištu CPT-a. Prema tome, Komisija nije počinila

pogrešku kada je zauzela stav da tužitelj i MTPD čine jedinstvenog poduzetnika u smislu članka 101. UFEU-a i da su tužitelj i društvo Panasonic solidarno odgovorni za ponašanje MTPD-a u razdoblju između 1. travnja 2003. i 12. lipnja 2006.

123 Iz toga proizlazi da drugi dio četvrtog tužbenog razloga treba odbiti.

– Prvi dio

124 Tužitelj tvrdi da Komisija uopće nije istaknula koja se to prava uobičajeno dodjeljuju manjinskim dioničarima niti precizirala elemente iz članka 23. stavka 2. BIA-e koji prelaze tu uobičajenu granicu.

125 Međutim, valja istaknuti da je pobijana odluka – s obzirom na to da je Opći sud o drugom dijelu četvrtog tužbenog razloga mogao odlučivati o meritumu i da je tužitelj mogao, suprotno onomu što tvrdi, osigurati svoju obranu – u dovoljnoj mjeri obrazložena u tom dijelu. Stoga prigovor koji je istaknut u potporu prvom dijelu treba odbiti kao neosnovan.

– Treći dio

126 Tužitelj se poziva na povredu svojih prava obrane iz razloga što, unatoč zahtjevima u tom pravcu, nije imao pristup očitovanjima koje je društvo Panasonic podnijelo kao odgovor na obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama niti nakon rasprave po pitanju razvojnog plana MTPD-a. Iako su njegovi zahtjevi za pristup odbijeni s obrazloženjem da Komisija nije imala namjeru pozivati se na te dokumente protiv njega u pobijanoj odluci, on s tim u vezi tvrdi da se ona bezrezervno oslanja na njih kako bi utemeljila svoju tvrdnju o odlučujućem utjecaju na ponašanje MTPD-a.

127 U tom pogledu, valja podsjetiti da je poštovanje prava obrane u svakom postupku koji može dovesti do izricanja sankcija, osobito novčanih kazni ili periodičnih penala, temeljno načelo prava Unije koje se mora poštovati čak i u upravnom postupku (vidjeti presudu Suda od 2. listopada 2003., Thyssen Stahl/Komisija, C-194/99 P, Zb., str. I-10821., t. 30. i navedenu sudsku praksu).

128 Poštovanje prava na obranu nalaže da poduzetnik protiv kojeg se upravni postupak vodi može, tijekom tog postupka, iznijeti svoje stajalište o istinitosti i relevantnosti iznesenih činjenica i okolnosti kao i dokumentima koje je Komisija koristila u prilog svojoj tvrdnji o postojanju povrede (vidjeti presudu Suda od 25. siječnja 2007., Dalmine/Komisija, C-407/04 P, Zb., str. I-829., t. 44. i navedenu sudsku praksu).

129 Nadalje, iz ustaljene sudske prakse proizlazi da izostanak dostave nekog dokumenta predstavlja povredu prava obrane samo ako se, s jedne strane, Komisija poziva na taj dokument kako bi utemeljila svoj prigovor vezano za postojanje povrede i, s druge strane, ako se osnovanost tog prigovora može dokazati samo upućivanjem na taj dokument. Ako postoje drugi dokumentirani dokazi kojih su stranke svjesne tijekom upravnog postupka i koji osobito idu u prilog tezi Komisije, odbacivanje dokumenta koji nije dostavljen tužitelju kao dokaznog sredstva ne utječe na osnovanost prigovora iz pobijane odluke. Na predmetnom je poduzetniku da dokaže da bi rezultat do kojeg je došla Komisija u svojoj odluci bio različit da je dokument koji nije bio dostavljen poduzetniku, a na koji se Komisija oslonila kako bi ga inkriminirala, odbačen kao dokazno sredstvo (vidjeti presudu Suda od 1. srpnja 2010., Knauf Gips/Komisija, C-407/08 P, Zb., str. I-6375., t. 13. i navedenu sudsku praksu).

130 U predmetnom slučaju, u uvodnoj izjavi 933. pobijane odluke Komisija je utvrdila da su o razvojnom planu MTPD-a odlučivala društva majke te je u bilješci br. 1821 istaknula da je društvo Panasonic potvrdilo ovu ocjenu u svojem odgovoru na obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama. Nadalje, u uvodnoj izjavi 934. pobijane odluke Komisija je istaknula da je u svojim očitovanjima nakon rasprave društvo Panasonic potvrdilo da su o razvojnom planu MTPD-a zajednički odlučivala njegova društva majke, upućujući na odgovor koje je to društvo dalo na obavijest o preliminarno utvrđenim

činjenicama. Naposljetku, u uvodnoj izjavi 948. te odluke, Komisija je ponovila tu tvrdnju upućivanjem na dokumente koje je društvo Panasonic podnijelo tijekom rasprave, a koji dokazuju da je MTPD u 2004. zatražio posebno odobrenje tužitelja za nastavak svojih financijskih gubitaka.

131 Valja podsjetiti, kao što je to utvrđeno u okviru drugog dijela ovog tužbenog razloga (točka 109. ove presude), da čak i pod pretpostavkom da tužitelj nije bio konkretno uključen u izradu razvojnih planova MTPD-a, njegovo je odobrenje kao i njegovo prethodno savjetovanje bilo potrebno s obzirom na BIA-u. Naime, s jedne strane, odgovornost tužitelja kao jednog od društava majki MTPD-a bila je u dovoljnoj mjeri utvrđena i bez potrebe izjašnjavanja o dokumentima koje je društvo Panasonic podnijelo nakon usmene rasprave, a kojima tužitelj po svojem kazivanju nije imao pristup (vidjeti točke 104. do 123. ove presude). S druge strane, tužitelj nije potvrdio da su navedeni dokumenti sadržavali elemente koji bi ga oslobodili od odgovornosti i na koje bi se on mogao pozvati. U tim okolnostima, izostanak dostave navedenih dokumenata ne predstavlja povredu njegovih prava obrane, u smislu sudske prakse navedene u točki 129. ove presude.

132 Stoga, treći dio četvrtog tužbenog razloga kao i četvrti tužbeni razlog u cijelosti treba odbiti.

Treći tužbeni razlog, koji se temelji na pogrešci iz pobijane odluke u dijelu u kojem je zaključeno da je tužitelj odgovoran za povredu počinjenu u razdoblju od 1. travnja 2003. do 12. lipnja 2006.

133 Tužitelj tvrdi da je pobijana odluka zahvaćena pogreškom u dijelu u kojem ne pravi razliku između njegove izravne odgovornosti zbog navodnog sudjelovanja u povredi i njegove odgovornosti koja proizlazi iz navodnog sudjelovanja MTPD-a. Međutim, prema mišljenju tužitelja, Komisija je morala zaključiti da je svako njegovo sudjelovanje u povredi završilo 31. ožujka 2003., kada je napustio tržište CRT-a prenošenjem svih svojih aktivnosti na MTPD. Tužitelj navodi da njegova odgovornost u razdoblju između 1. travnja 2003. i 12. lipnja 2006. može stoga proizlaziti samo iz sudjelovanja MTPD-a u povredi i da je to u izreci odluke moralo biti jasno naznačeno.

134 Komisija pobija tu argumentaciju.

135 Uvodno, valja podsjetiti da je Komisija u članku 1. stavku 2. točki (d) izreke pobijane odluke utvrdila da je tužitelj sudjelovao u zabranjenom sporazumu od 16. svibnja 2000. do 12. lipnja 2006.

136 S tim u vezi važno je istaknuti, kako je zaključeno u okviru četvrtog tužbenog razloga, da je Komisija s pravom tužitelju i društvu Panasonic pripisala protupravno ponašanje MTPD-a između 1. travnja 2003. i 12. lipnja 2006., smatrajući da oni predstavljaju jedinstvenu gospodarsku jedinicu. Iz ustaljene sudske prakse proizlazi da čak i kad društvo majka ne sudjeluje izravno u povredi, ono u takvim uvjetima izvršava odlučujući utjecaj na društva kćeri koja su sudjelovala u njezinu počinjenju. Iz toga proizlazi da se u tom kontekstu odgovornost društva majke ne može smatrati objektivnom odgovornošću. U tim okolnostima društvo majka kažnjava se za počinjenje povrede kao da ju je samo počinilo (vidjeti presudu Općeg suda od 27. lipnja 2012., Bolloré/Komisija, T-372/10, Zb., t. 52. i navedenu sudsku praksu).

137 U svakom slučaju, kao što i proizlazi iz obrazloženja pobijane odluke i, osobito, iz razloga iznesenih u njezinim uvodnim izjavama 126., 303., 923. do 927., 993. do 996., 1000. i 1088., Komisija je razlikovala dva razdoblja kod pripisivanja odgovornosti pravnim subjektima koji su dio tužiteljeve grupe društava ili su pod njegovom kontrolom (vidjeti točke 3. i 4. ove presude): razdoblje prije prijenosa njegovih aktivnosti u području CRT-a na zajedničko društvo, u kojem je proglašen odgovornim zbog svojeg izravnog sudjelovanja u zabranjenom sporazumu i razdoblje nakon tog prijenosa, u kojem je ocijenjen odgovornim zbog sudjelovanja MTPD-a, na čije ponašanje je prema mišljenju Komisije izvršavao odlučujući utjecaj. Stoga je u uvodnoj izjavi 1183. pobijane odluke (tablica 12., pod (b), točke 9. i 10.) zaključeno da tužitelju treba za razdoblje prije osnivanja MTPD-a izreći novčanu kaznu u iznosu od

28 048 000 eura, dok mu za razdoblje postojanja zajedničkog društva treba, zajedno i solidarno s društvom Panasonic i MTPD-om, izreći novčanu kaznu u iznosu od 86 738 000 eura. Te novčane kazne proizlaze iz članka 2. stavka 2. točaka (g) i (h) pobijane odluke.

- 138 Valja istaknuti da iz svega prethodnog proizlazi, s jedne strane, da se tužitelja smatra počiniteljem povrede za cjelokupno razdoblje iz članka 1. stavka 2. točke (d) izreke pobijane odluke i, s druge strane, da obrazloženje pobijane odluke dostatno potkrepljuje njezinu izreku.
- 139 Iz toga proizlazi da tužitelj ne može s uspjehom tvrditi da je pobijana odluka zahvaćena pogreškom jer ne pravi razliku između njegove odgovornosti zbog navodnog izravnog sudjelovanja u povredi i njegove odgovornosti koja proizlazi iz navodnog sudjelovanja MTPD-a u toj povredi i da treba odbiti prigovor prema kojem je Komisija morala zaključiti da je tužitelj završio sa svakim sudjelovanjem u povredi 31. ožujka 2003.
- 140 Stoga, treći tužbeni razlog treba odbiti.

Peti tužbeni razlog, podredno istaknut, koji se temelji na pogrešci iz pobijane odluke u dijelu u kojem je zaključeno da je MTPD odgovoran zbog sudjelovanja u povredi počinjenoj u razdoblju od 1. travnja 2003. do 12. lipnja 2006.

- 141 Peti tužbeni razlog sastoji se od dva dijela.
- 142 U okviru prvog dijela ovog tužbenog razloga tužitelj ističe da njegova odgovornost u razdoblju od 1. travnja 2003. do 12. lipnja 2006. ne može biti veća od odgovornosti MTPD-a jer je izvedena iz odgovornosti potonjeg i uzgredna te smatra da mora moći imati koristi od svakog ukidanja ili smanjenja iznosa novčane kazne izrečene MTPD-u koja bi mogla proizići iz tužbe koju su MTPD i društvo Panasonic podnijeli protiv pobijane odluke pred Općim sudom, koja se vodi pod brojem T-82/13, osobito zato što MTPD nije sudjelovao u zabranjenom sporazumu o CPT-u što je utvrđeno navedenom odlukom.
- 143 U okviru drugog dijela ovog tužbenog razloga tužitelj tvrdi da je MTPD pogrešno smatran odgovornim zbog sudjelovanja u zabranjenom sporazumu o CPT-u zbog svojeg sudjelovanja na sastancima SML-a i ASEAN-a kao i na navodnim dvostranim sastancima. On smatra da pobijanu odluku treba poništiti u dijelu u kojem MTPD proglašava odgovornim za povredu u tom razdoblju.
- 144 Komisija osporava tu argumentaciju.

– Prvi dio

- 145 Ponajprije valja istaknuti da, uzevši u obzir činjenicu da su prvi i drugi tužbeni razlog prihvaćeni, pobijanu odluku treba poništiti u dijelu u kojem je utvrđeno da je tužitelj izravno sudjelovao u zabranjenom sporazumu o CPT-u prije osnivanja MTPD-a. Nasuprot tomu, iz ispitivanja četvrtog tužbenog razloga proizlazi je Komisija s pravom protupravno ponašanje MTPD-a pripisala tužitelju. Iz toga slijedi da odgovornost potonjeg može proizlaziti samo iz njegova svojstva društva majke koje, zajedno s društvom Panasonic, izvršava odlučujući utjecaj na ponašanje MTPD-a na tržištu (vidjeti u tom smislu presudu Općeg suda od 24. ožujka 2011., Tomkins/Komisija, T-382/06, Zb., str. II-1157., t. 38.).
- 146 Međutim, u tom pogledu valja primijetiti da u ovim okolnostima zajednička i solidarna odgovornost tužitelja i MTPD-a za plaćanje novčane kazne koja im je izrečena, zajedno i solidarno s društvom Panasonic, dovodi navedene u posebnu situaciju u slučaju poništenja ili preinačenja pobijane odluke koja utječe na tužitelja kojem je pripisano protupravno ponašanje MTPD-a. Naime, ako nema

protupravnog ponašanja MTPD-a ne može doći do pripisivanja navedenog ponašanja društvima majkama niti do njihova novčanog kažnjavanja zajedno i solidarno sa zajedničkim društvom (vidjeti u tom smislu presudu Tomkins/Komisija, t. 145. *supra*, t. 45.).

- 147 Potom valja napomenuti da je Opći sud današnjom presudom Panasonic i MT Picture Display/Komisija (T-82/13, Zb. (ulomci)), s jedne strane, odbio tužbu koju su podnijeli društvo Panasonic i MTPD u dijelu u kojem su zahtijevali poništenje pobijane odluke, prihvaćajući s druge strane njihov zahtjev za preinačenje navedene odluke, na način da umani iznos novčanih kazni solidarno i zajedno izrečenih MTPD-u i njegovim društvima majkama zbog njegova sudjelovanja u zabranjenom sporazumu o CPT-u od 1. travnja 2003. do 12. lipnja 2006.
- 148 Budući da tužitelj traži korist od svakog ukidanja ili smanjenja novčane kazne izrečene MTPD-u do kojeg bi moglo doći u predmetu u kojem je donesena presuda Panasonic i MT Picture Display/Komisija, t. 147. *supra*, slijedi da se njegov zahtjev može prihvatiti samo u dijelu u kojem se odnosi na smanjenje iznosa novčane kazne izrečene MTPD-u solidarno i zajedno s društvom Panasonic i s njim samim, u okviru izvršavanja neograničene nadležnosti Općeg suda i ispitivanja tužbenih zahtjeva za preinačenje.
- 149 Stoga valja ispitati može li se, u svjetlu argumenata koje je istaknuo tužitelj u okviru drugog dijela ovog tužbenog razloga, zakonitost pobijane odluke dovesti u pitanje u dijelu u kojem je utvrđeno da je MTPD sudjelovao u zabranjenom sporazumu o CPT-u.

– Drugi dio

- 150 Kao prvo, tužitelj tvrdi da dokazi na koje se Komisija poziva u pobijanoj odluci ne dovode do zaključka da je MTPD povrijedio članak 101. UFEU-a sudjelovanjem na sastancima SML-a i ASEAN-a jer se potonji nisu odnosili na europsko tržište, nego na CPT-e namijenjene prodaji azijskim kupcima i da nijedan sporazum o cijenama, proizvodnji ili dijelovima tržišta u EGP-u nije bio zaključen na navedenim sastancima. On tvrdi da, prema tome, nijedan sporazum koji je proveden u EGP-u – ili je u njemu imao neposredan, predvidiv i znatan učinak – nije bio zaključen na tim sastancima i da je Komisija počinila pogrešku smatrajući se nadležnom za utvrđivanje povrede.
- 151 Kao drugo, tužitelj tvrdi da je pobijana odluka zahvaćena pogreškom u dijelu u kojem je zaključeno da sastanci SML-a i ASEAN-a na kojima je MTPD prisustvovao čine dio jedinstvene i trajne povrede i da ta odluka ne sadržava ni jedan uvjerljiv dokaz koji potvrđuje da je MTPD bio svjestan sporazuma zaključenih u Europi.
- 152 Kao treće, tužitelj tvrdi, s jedne strane, da na sastancima ASEAN-a nije sudjelovao MTPD, nego pravni sljednik [*povjerljivo*], MT Picture Display Indonesia, u čijem kapitalu je MTPD imao udjel od 53% i da, s druge strane, pobijanu odluku treba poništiti jer u njoj nisu izneseni razlozi zbog kojih je MTPD trebalo smatrati odgovornim.
- 153 Valja odmah odbiti argument tužitelja prema kojem MTPD nije sudjelovao na sastancima ASEAN-a. Naime, kao što je to Komisija istaknula u odgovoru na tužbu, što tužitelj nije osporio u replici, analiza zapisnika s navedenih sastanaka, osobito onih održanih 16. veljače, 16. ožujka, 18. svibnja, 18. lipnja i 5. studenoga 2004. kao i 6. prosinca 2005. pokazuje da su, s jedne strane, uz predstavnike drugih društava kćeri MTPD-a, poput društva MTPD Indonesia, zaposlenici MTPD-a na tim sastancima aktivno sudjelovali i da se, s druge strane, MTPD bez iznimke spominjao na svim sastancima ASEAN-a koji su se održali tijekom tog razdoblja i koje je Komisija navela u pobijanoj odluci.
- 154 Kada je riječ o nadležnosti Komisije za utvrđivanje povrede, valja podsjetiti da u slučaju kada poduzetnici koji imaju sjedište izvan EGP-a, ali proizvode robu koja se trećima prodaje unutar EGP-a, međusobno usklađuju cijene koje primjenjuju prema kupcima sa sjedištem unutar EGP-a i provode to

- usklađivanje na način da robu prodaju po cijenama koje su zapravo koordinirane, takvo usklađivanje za cilj i učinak ima ograničavanje tržišnog natjecanja na unutarnjem tržištu u smislu članka 101. UFEU-a, te da je Komisija mjesno nadležna postupati (vidjeti presudu Općeg suda od 27. siječnja 2014., InnoLux/Komisija, T-91/11, Zb., t. 58. i navedenu sudsku praksu).
- 155 Iz sudske prakse također proizlazi da povreda članka 101. UFEU-a obuhvaća dvije vrste postupanja, odnosno uspostavljanje zabranjenog sporazuma i njegovu provedbu. Kad bi primjena zabrana određenih pravom tržišnog natjecanja ovisila o mjestu uspostavljanja zabranjenog sporazuma, to bi očito omogućilo poduzetnicima da na jednostavan način izbjegnu navedene zabrane. Stoga je mjerodavno mjesto provedbe zabranjenog sporazuma. Osim toga, za utvrđivanje nalazi li se to mjesto unutar EGP-a nije relevantna činjenica jesu li sudionici zabranjenog sporazuma, kako bi uspostavili kontakte s kupcima unutar Zajednice, to učinili posredstvom društava kćeri, zastupnika, podzastupnika ili podružnica sa sjedištem unutar EGP-a (vidjeti presudu InnoLux/Komisija, t. 154. *supra*, t. 59. i navedenu sudsku praksu).
- 156 Ako se uvjet koji se tiče provedbe zabranjenog sporazuma ispuni, nadležnost Komisije da primijeni pravila tržišnog natjecanja Unije na takvo ponašanje pokrivena je teritorijalnim načelom koje je opće priznato međunarodnim javnim pravom (presuda Suda od 27. rujna 1988., Ahlström Osakeyhtiö i dr./Komisija, 89/85, 104/85, 114/85, 116/85, 117/85 i 125/85 do 129/85, Zb., str. 5193., t. 18. i presuda InnoLux/Komisija, t. 154. *supra*, t. 60.).
- 157 Nadalje, kriterij provođenja zabranjenog sporazuma kao okolnosti koja predstavlja poveznicu s područjem Unije je ispunjen samom prodajom proizvoda koji je predmet kartela unutar Unije, neovisno o tome gdje se nalaze izvori opskrbe i proizvodni pogoni (vidjeti presudu InnoLux/Komisija, t. 154. *supra*, t. 63. i navedenu sudsku praksu).
- 158 Upravo primjenom tih načela Komisija se u svrhu primjene članka 101. UFEU-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u u predmetnom slučaju s pravom ocijenila nadležnom. Naime, iz uvodnih izjava 585. do 599. pobijane odluke proizlazi da su tajna djelovanja provedena na tom području te su imala neposredan, predvidiv i znatan učinak u Uniji, iako su pojedini poduzetnici o kojima je riječ u trenutku povrede bili smješteni izvan područja Unije te nisu imali društva kćeri ustanovljena na tom području. U tom pogledu, Komisija je utvrdila da su sudionici zabranjenog sporazuma, unatoč činjenici da su dogovori u okviru tog sporazuma postizani izvan EGP-a i da njihov glavni cilj nije bila Europa, svejedno izvršavali utjecaj na kupce u EGP-u prodajom CPT-a na tom području ili mjerama koje utječu na tu prodaju.
- 159 Kao prvo, Komisija je pravilno zauzela stav da je povreda neposredno utjecala na EGP s obzirom na to da su, s jedne strane, tajni sporazumi izravno utjecali na određivanje cijena i količine CRT-a koji će se bilo izravno bilo putem prerađenih proizvoda isporučivati na tom području te, s druge strane, s obzirom na to da su CDT-i CPT-i napravljeni i isporučeni u EGP izravno iz proizvodnih pogona članova zabranjenog sporazuma smještenih u drugim dijelovima svijeta. Kao drugo, Komisija je s pravom ocijenila da je učinak povrede na EGP bio predvidiv s obzirom na to da su cijene i količine koje su predmet kartela imale očit utjecaj na slobodno tržišno natjecanje između proizvođača CRT-a kao i na nizvodno tržište. Nadalje, po uzoru na Komisijinu ocjenu valja napomenuti da se sudionici u zabranjenom sporazumu o CPT-u nisu dogovarali samo o cijenama, nego su provodili i koordinirano usklađivanje proizvodnje iz tvornica smještenih u EGP-u ili izvan njega, ograničavajući time ponudu u EGP-u. Osim toga, kao što je to Komisija utvrdila, predmetni zabranjeni sporazum imao je neposredan i predvidiv učinak na EGP i kada je riječ o vertikalno integriranim dobavljačima, kao što su društva Philips, LGE, Panasonic i tužitelj, među ostalim i putem dostava zajedničkog društva društvima majkama. Kao treće, Komisija je pravilno utvrdila da je učinak zabranjenog sporazuma o CPT-u bio znatan zbog težine povrede, njezina produljenog trajanja i uloge stranaka zabranjenog sporazuma na europskom tržištu kada je riječ o CRT-u i prerađenim proizvodima.

- 160 Iz toga slijedi da je manjkav tužiteljev argument da su sastanci SML-a i ASEAN-a bili usredotočeni na azijsko tržište te da se na njima zaključeni sporazumi nisu odnosili na EGP jer su sudionici navedenih sastanaka prodavali CPT-e u EGP-u neovisnim trećim stranama, izravno ili putem prerađenih proizvoda.
- 161 U tom pogledu, kada vertikalno integrirani poduzetnik ugrađuje proizvode obuhvaćene povredom u gotove proizvode u svojim proizvodnim jedinicama koje se nalaze izvan EGP-a, prodaja tih gotovih proizvoda unutar EGP-a neovisnim trećim stranama može utjecati na tržišno natjecanje na tržištu tih proizvoda pa se za takvu povredu može smatrati da izaziva posljedice unutar EGP-a, čak i ako je tržište predmetnih gotovih proizvoda odvojeno od onog obuhvaćenog spomenutom povredom.
- 162 U odnosu na tvrdnju da su sastanci SML-a i ASEAN-a tvorili dio jedinstvene i trajne povrede povezane s CPT-om, valja istaknuti da Komisija smatra da rasprave na tim sastancima, iako su se odnosili na prodaje u Aziji, nisu bile odvojene od događaja u drugim regijama, osobito onih u Europi te su često obuhvaćale cijeli svijet. Komisija je stoga s pravom smatrala, pozivajući se na razloge iznesene u uvodnim izjavama 478. do 490., 496., 499., 517., 518. i 521. do 523. pobijane odluke, da su ti sastanci bili međusobno povezani s europskim sastancima o staklu na više načina i da bi bilo neprirodno odvojiti ih od drugih kontakata u okviru zabranjenog sporazuma o CPT-u, s obzirom na to da su tvorili sastavni dio jedinstvene i trajne povrede koja uključuje tajne kontakte kako u Europi tako i u Aziji.
- 163 Tako je Komisija, kao prvo, podsjetila da su se tri niza sastanaka organiziranih u Aziji – u konkretnom slučaju sastanci o staklu te sastanci SML-a i ASEAN-a – kao i sastanci u Europi, odnosili na istu vrstu ograničenja, odnosno na određivanje cijena i planiranje prodaje, što uključuje razmjenu osjetljivih informacija. Kao drugo, vrste predmetnih proizvoda, odnosno CPT-a svih dimenzija, bile su slične na sastancima uzetim u cjelini. Kao treće, bilo je preklapanja u pogledu zemljopisnog obuhvata rasprava na različitim sastancima, s obzirom na to da su oni ASEAN-a i SML-a obuhvaćali cijeli svijet jer su uključivali EGP ili su se odnosili na Europu. Na isti način Komisija je istaknula da se na europskim sastancima o staklu govorilo i o Aziji. Kao četvrto, sastanci SML-a i ASEAN-a, koji su bili produžetak azijskih sastanaka o staklu, održavali su se tijekom istog razdoblja kao i europski sastanci o staklu, od 1999. do 2005. Kao peto, različite kategorije organiziranih sastanaka, odnosno europski sastanci o staklu, azijski sastanci o staklu kao i sastanci SML-a i ASEAN-a uključuju, u velikoj mjeri, iste sudionike. Kao šesto, stranke zabranjenog sporazuma o CPT-u htjele su zadržati razumnu razliku u cijeni istovjetnih proizvoda koji se prodaju u EGP-u i u Aziji te povećati cijene u Europi. Prema tome, Komisija je mogla s pravom utvrditi da je zabranjeni sporazum o CPT-u obuhvaćao EGP i da je on proveden na tom području, uzevši u obzir izravnu prodaju u EGP-u i izravnu prodaju u EGP-u putem prerađenih CPT-a.
- 164 Kako bi došla do tih zaključaka, kao što to proizlazi iz pobijane odluke, Komisija je ispitala kontekst u kojem su se održavale tri skupine sastanaka u Aziji, odnosno azijski sastanci o staklu te sastanci SML-a i ASEAN-a, kao i kontekst njihovih zapisnika da bi iz toga s pravom zaključila da su se ti sastanci međusobno dopunjavali s europskim sastancima o staklu i da su stoga bili međusobno povezani. U tom pogledu, iz uvodnih izjava 287. i 288. pobijane odluke proizlazi da se prvi europski višestrani sastanak održao 2. listopada 1999. u Glasgowu na poziv društva Samsung SDI upućen na višestranom sastanku koji je 21. rujna 1999. održan na Tajvanu, a na kojem su sudjelovala društva Chunghwa, Samsung SDI, LGE, [povjerljivo] i Philips, čiji je cilj bio ojačati suradnju s europskim tržištem i navesti poduzetnike koji su sudionici zabranjenog sporazuma da redovito organiziraju sastanke u svrhu razmjenjivanja informacija o tržištu i određivanja cijena. Izražena je zabrinutost visinom plasiranih cijena 14-inčnih CPT-a u Europi, koje su ocijenjene preniskima u odnosu na azijske cijene. Na kasnijem sastanku navedenom u uvodnim izjavama 251. i 290. pobijane odluke, održanom 27. listopada 1999. na Tajlandu, azijski poduzetnici su izrazili zadovoljstvo tendencijom povećanja cijena na europskom i američkom tržištu zahvaljujući smanjenju proizvodnih kapaciteta proizvođača CPT-a u Aziji.

- 165 Nadalje, iz zapisnika s azijskih sastanaka proizlazi da su njihovi sudionici uspoređivali situaciju na tržištima u Europi sa situacijom na tržištima u Aziji te da su se redovito usuglašavali o usklađivanju svojih cijena i proizvodnih kapaciteta. Prema uvodnoj izjavi 486. pobijane odluke sudionici azijskih sastanaka dogovarali su se o smanjivanju proizvodnih kapaciteta što bi olakšalo napore vezano za povećanje cijena članova zabranjenog sporazuma u EGP-u te su definirali ciljeve u pogledu tržišnih udjela i razine opskrbe na svjetskoj razini. Osim toga, cijene koje se prakticiraju u određenoj regiji koristile su se kao referentna točka za dogovaranje o cijenama u nekoj drugoj regiji. Prema tome, postojala je međuovisnost između azijskih i europskih cijena.
- 166 Iz toga slijedi, suprotno onomu što tvrdi tužitelj, da su razina proizvodnje i cijene u Aziji imale utjecaj na europske cijene. Usto, kako je to istaknuto u pobijanoj odluci, više azijskih sudionika zabranjenog sporazuma o CPT-u raspolagalo je linijama proizvodnje u Europi tijekom većeg dijela razdoblja u kojem su se među konkurentima održavali različiti sastanci. Osim toga, iz pobijane odluke proizlazi da su pojedina europska društva kćeri obavještavala svoje azijske središnjice o situaciji na tržištu i o dogovorima postignutima u okviru zabranjenog sporazuma o CPT-u u Europi i obratno, što tužitelj, konačno, niti ne osporava.
- 167 Štoviše, iz uvodnih izjava 413. do 415. pobijane odluke proizlazi da su se tijekom posljednje faze zabranjenog sporazuma o CPT-u, u razdoblju od 2004. do studenoga 2006., osim sastanaka SML-a i ASEAN-a koji su bili glavni višestrani forumi, održali mnogobrojni *ad hoc* kontakti vezano za planove svjetske prodaje i proizvodnje, osobito u Europi, u koje su bili uključeni MTPD i sudionici europskih sastanaka o staklu, kao što je društvo Samsung SDI, grupa LPD i društvo Thomson. U tom pogledu, bilješka br. 1074 spominje dvostrane sastanke o razmjeni informacija održane 6. prosinca 2004. kao i 21. veljače i 8. srpnja 2005. između grupe LPD i MTPD-a. Prema toj bilješci, MTPD je uz svoj odgovor na Komisijin zahtjev za pružanje informacija priložio dokumente iz kojih je proizlazilo da su informacije koje se odnose na kapacitete proizvođača CRT-a, a datiraju od studenoga 2006. i potječu od njegovih konkurenata, kao i podaci koji se odnose na cijeli svijet, uključujući planove u području prodaje, ponude te predviđanja u pogledu potražnje, koji se odnose na CRT za televizore i datiraju od travnja 2005. podneseni MTPD-u, što tužitelj, naposljetku, niti ne osporava.
- 168 U tim uvjetima, tužitelj ne može s uspjehom tvrditi da pobijana odluka ne sadržava nijedan uvjerljiv dokaz u prilog činjenici da je MTPD bio svjestan postojanja zabranjenog sporazuma o CPT-u. Naposljetku, irelevantan je tužiteljev argument prema kojem, kao što je to Komisija u pobijanoj odluci priznala, ne postoji zajednička središnja organizacija koja bi povezivala europske i azijske sastanke o staklu sa sastancima SML-a i ASEAN-a. Naime, iz prethodnih razmatranja, koja su iznesena u pobijanoj odluci, proizlazi da su se ti sastanci međusobno nadopunjavali i da su bili dio sveobuhvatnog plana, tako da ih je Komisija mogla pravilno okvalificirati kao jedinstvenu i trajnu povredu.
- 169 Osim toga, suprotno tvrdnjama tužitelja, kao što to tvrdi Komisija i kao što proizlazi iz zapisnika, na pojedinim sastancima ASEAN-a kojima je prisustvovao MTPD, među kojima su oni od 16. veljače, 16. ožujka i 5. studenoga 2004., osim o sporazumu o europskim cijenama za posebne kupce, čija je provedba bila strogo kontrolirana, raspravljalo se i o ponudi te o budućoj potražnji, linijama proizvodnje i proizvodnim kapacitetima na svjetskom tržištu, u što je uključen i EGP. Također, takva razmjena osjetljivih poslovnih informacija među konkurentima, poput one koja se odvijala na sastancima od 18. lipnja 2004. i 6. prosinca 2005., predstavljala je usklađena djelovanja koja mogu dovesti do ograničavanja proizvodnje i podjelu tržišnih udjela. U tom pogledu, izostanak službenih sporazuma o tim dvama aspektima povrede ne utječe na zakonitost pobijane odluke, sukladno sudskoj praksi prema kojoj je dovoljno da razmjena informacija ublažava ili uklanja stupanj neizvjesnosti u pogledu funkcioniranja predmetnog tržišta što za posljedicu ima ograničavanje tržišnog natjecanja između poduzetnika (vidjeti u tom smislu presudu Suda od 4. lipnja 2009., T-Mobile Netherlands i dr., C-8/08, Zb., str. I-4529., t. 35. i navedenu sudsku praksu). Nadalje, kao što to ističe Komisija, činjenica da se jedan dio rasprava odnosi na Aziju objašnjava se time da je većina proizvodnih pogona smještena u toj regiji.

- 170 Što se tiče sastanaka SML-a, iz pobijane odluke, a osobito iz zapisnika sa sastanaka od 28. studenoga 2003. i 10. prosinca 2004. te od 15. ožujka i 26. prosinca 2005. proizlazi da su ti poduzetnici, među kojima i MTPD, razmjenjivali informacije vezano za Europu i da su analizirali situaciju na globalnoj razini, uključujući europski kontinent. Nadalje, sudionici tih sastanaka su raspravljali o mogućnosti kontroliranja cijena na europskom tržištu, uključujući i cijene CPT-a malih i srednjih dimenzija te su utvrdili nužnost kontroliranja proizvodnje kao i koordiniranog zatvaranja europskih tvornica. Osim toga, dva su se sastanka, onaj od 28. studenoga 2003. i onaj od 10. prosinca 2004., odnosila isključivo na određivanje cijena u Europi.
- 171 Stoga tužitelj ne može tvrditi da pobijana odluka ne sadržava dokaze o raspodjeli tržišnih udjela i o ograničavanju proizvodnje CPT-a u tom razdoblju na sastancima SML-a i ASEAN-a, s obzirom na to da iz zapisnika s više takvih sastanaka proizlazi da su njihovi sudionici razmjenjivali podatke o proizvodnji, prodaji, proizvodnim kapacitetima i svojim predviđanjima na svjetskoj razini, koji su se mogli koristiti za izračunavanje tržišnih udjela poduzetnika sudionika, za provedbu sporazuma i za određivanje smjernica za cijene CPT-a različitih dimenzija na globalnoj razini.
- 172 Iz toga slijedi da ovaj tužbeni razlog valja odbiti.
- 173 S obzirom na prethodno navedeno, valja prihvatiti prvi dio tužbenog zahtjeva i poništiti članak 1. stavak 2. točku (d) pobijane odluke u dijelu u kojem je navedeno da je tužitelj povrijedio članak 101. UFEU-a sudjelovanjem u zabranjenom sporazumu o CPT-u od 16. svibnja 2000. do 31. ožujka 2003. Kao posljedicu tog poništenja, valja također prihvatiti treći dio tužbenog zahtjeva i poništiti članak 2. stavak 2. točku (g) pobijane odluke kojim je tužitelju izrečena novčana kazna u iznosu od 28 048 000 eura zbog sudjelovanja u zabranjenom sporazumu u razdoblju od 16. svibnja 2000. do 31. ožujka 2003.
- 174 Naposljetku, zahtjev za poništenje valja u preostalom dijelu odbiti.

Podredni tužbeni zahtjev za ukidanje ili smanjenje iznosa novčane kazne

- 175 U prilog svojem zahtjevu tužitelj je istaknuo samo jedan tužbeni razlog, koji se temelji na pogrešci sadržanoj u pobijanoj odluci u dijelu u kojem mu je izrečena novčana kazna u članku 2. stavku 2. točkama (g) i (h) ili, podredno, onoj počinjenoj prilikom izračuna iznosa te novčane kazne.
- 176 S obzirom na poništenje članka 2. stavka 2. točke (g) pobijane odluke, ovaj tužbeni razlog valja ispitati isključivo u dijelu u kojem se nastoji dokazati da je Komisija počinila pogrešku u pobijanoj odluci kada je tužitelju izrekla novčanu kaznu u članku 2. stavku 2. točki (h) navedene odluke te da je izračun iznosa te novčane kazne pogrešan.
- 177 Ovaj tužbeni razlog, kojim tužitelj poziva Opći sud da iskoristi svoju neograničenu nadležnost, sastoji se od dva dijela.
- 178 U okviru prvog dijela tužitelj ponajprije zahtijeva od Općeg suda da izvede odgovarajuće posljedice iz pogrešaka koje je Komisija navodno počinila, a koje je utvrdio prilikom ispitivanja tužbenih razloga za poništenje. U okviru drugog dijela i podredno, tužitelj ističe pogreške u izračunu iznosa novčane kazne koje su u načelu dovele do povreda načela proporcionalnosti i jednakog postupanja, kao i do povrede prava obrane.
- 179 Uzevši u obzir činjenicu da su nakon ispitivanja tužbenih razloga istaknutih u prilog zahtjevu za poništenje pobijane odluke, prihvaćeni samo prvi i treći dio tužbenog zahtjeva (vidjeti točku 173. ove presude), ne treba ispitati prvi dio ovog tužbenog razloga.

- 180 Stoga je na Općem sudu da u okviru izvršavanja svoje neograničene nadležnosti ispita drugi dio ovog tužbenog razloga, u svjetlu četvrtog dijela tužbenog zahtjeva u kojem tužitelj od Općeg suda traži smanjenje iznosa novčane kazne koja mu je izrečena, zajedno i solidarno s društvom Panasonic, zbog sudjelovanja u zabranjenom sporazumu posredstvom MTPD-a.
- 181 Tužitelj ističe četiri dodatna argumenta u potporu svojem zahtjevu za preinačenje novčanih kazni koje su mu izrečene.
- 182 Kao prvo, tužitelj tvrdi da je obrazloženje Komisije vezano za određivanje udjela vrijednosti prihoda od prodaje koji je uzet u obzir prilikom izračuna osnovnog iznosa novčane kazne nejasno i lakonsko i da upućuje na povredu načela proporcionalnosti. U tom pogledu, tužitelj tvrdi, s jedne strane, da iznos novčane kazne ne odražava bitne razlike između opsega zabranjenog sporazuma o CDT-u i opsega zabranjenog sporazuma o CPT-u, koji nije tako višedimenzionalan kako to tvrdi Komisija, i, s druge strane, da je postotak od 18% koji je s obzirom na težinu navedenog zabranjenog sporazuma utvrđen u svrhu određivanja osnovnog iznosa neproporcionalan.
- 183 U tom pogledu, valja podsjetiti da sukladno članku 23. stavku 3. Uredbe br. 1/2003, u svrhu određivanja iznosa novčane kazne, valja uzeti u obzir težinu i trajanje povrede.
- 184 Iz ustaljene sudske prakse proizlazi da Komisija, u granicama predviđenima Uredbom br. 1/2003, raspolaze širokom diskrecijskom ovlašću u izvršavanju svoje ovlasti izricanja takvih novčanih kazni (presude Suda od 28. lipnja 2005., Dansk Rørindustri i dr./Komisija, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P do C-208/02 P i C-213/02 P, Zb., str. I-5425., t. 172. i od 24. rujna 2009., Erste Group Bank i dr./Komisija, C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P i C-137/07 P, Zb., str. I-8681., t. 123.). Međutim, kad Komisija donese smjernice čija je svrha u skladu s Ugovorom potanko odrediti kriterije koje namjerava primjenjivati u okviru izvršavanja svoje diskrecijske ovlasti, ona time samoograničava tu ovlast jer je dužna pridržavati se okvirnih pravila koja si je sama nametnula (vidjeti u tom smislu presudu Općeg suda od 8. listopada 2008., Carbone Lorraine/Komisija, T-73/04, Zb., str. II-2661., t. 192. i navedenu sudsku praksu). Ona ne može u određenom slučaju odstupiti od tih pravila, a da pritom ne ponudi razloge sukladne načelu jednakog postupanja koje zahtijeva da se u usporedivim situacijama ne postupa na različit način i da se u različitim situacijama ne postupa na jednak način, osim ako je takvo postupanje objektivno opravdano (vidjeti presudu Suda od 15. listopada 2009., Audiolux i dr., C-101/08, Zb., str. I-9823., t. 54. i navedenu sudsku praksu).
- 185 Osim toga, u točki 4. Smjernica iz 2006. navedeno je sljedeće:
- „Ovlasti Komisije za nametanje kazni [...] ubrajaju se među sredstva dodijeljena Komisiji za ispunjavanje njezine zadaće nadziranja koja joj je povjerena Ugovorom. Ta zadaća ne samo da uključuje obvezu istrage i sankcioniranja pojedinih povreda, nego i obuhvaća obvezu provedbe opće politike čiji je cilj primjena načela utvrđenih Ugovorom u pitanjima tržišnoga natjecanja i usmjeravanje poslovanja poduzetnika [...] U tu svrhu, Komisija se mora pobrinuti da njezino postupanje ima nužan preventivan učinak [...] U skladu s tim, kada Komisija otkrije da je prekršen članak 81. ili članak 82. [EZ-a], može se pokazati potrebnim nametnuti kaznu onima koji su postupili protivno pravu. Kazne bi trebale imati dovoljno preventivan učinak ne samo kako bi sankcionirale dotične poduzetnike (poseban preventivni učinak), nego i kako bi odvratile druge poduzetnike od poduzimanja ili nastavka ponašanja koje je protivno člancima 81. i 82. [UEZ-a] (opći preventivni učinak).“
- 186 Osim toga, kao što to proizlazi iz točaka 5. do 7. Smjernica iz 2006., kako bi ostvarila te ciljeve Komisija kao temelj za utvrđivanje kazne uzima u obzir vrijednost prihoda od prodaje robe ili usluga na koje se povreda odnosi i broj godina tijekom kojih je poduzetnik sudjelovao u povredi, uz uključivanje u osnovni iznos novčane kazne posebnog iznosa s ciljem odvratanja poduzetnika od protupravnih aktivnosti.

187 Valja podsjetiti da je u točki 19. Smjernica iz 2006. precizirano da je „osnovni iznos novčane kazne povezan s udjelom vrijednosti prihoda od prodaje, ovisno o stupnju težine povrede, pomnoženo s brojem godina povrede“.

188 Što se tiče čimbenika koji utječu na težinu povrede, Smjernice iz 2006. u svojoj točki 20. preciziraju da se „težina svake vrste povreda ocjenjuje za svaki slučaj posebno, uzimajući u obzir sve bitne okolnosti pojedinog slučaja“.

189 Što se tiče određivanja udjela vrijednosti prihoda od prodaje koji se uzima u obzir, u točki 21. Smjernica iz 2006. je navedeno da se „[u] pravilu [on] utvrđuje u visini do 30%“. Iz točke 22. Smjernica proizlazi da „[p]ri odlučivanju treba li udio vrijednosti prihoda prodaje, koji se u danom slučaju treba razmotriti, biti na donjem ili gornjem dijelu tog raspona, Komisija uzima u obzir niz čimbenika kao što je narav povreda, zajednički tržišni udio svih dotičnih poduzetnika, zemljopisni opseg povreda te je li povreda u potpunosti izvršena ili ne“. Naposljetku, u točki 23. navedenih smjernica podsjeća se u tom pogledu na sljedeće:

„Horizontalni sporazumi o određivanju cijena, podjeli tržišta te ograničenju proizvodnje, koji su obično tajni, po svojoj su naravi među najtežim oblicima ograničavanja tržišnog natjecanja. Sa stajališta politike tržišnog natjecanja, njih se kažnjava visokim novčanim kaznama. Stoga je udio vrijednosti prihoda od prodaje koji se uzima u obzir u takvim slučajevima povreda u pravilu u gornjem dijelu tog raspona.“

190 U predmetnom slučaju, u svrhu određivanja težine povrede Komisija je osobito uzela u obzir činjenicu, kao što to proizlazi iz uvodne izjave 1059. pobijane odluke, da su i zabranjeni sporazum o CPT-u i zabranjeni sporazum o CDT-u bili višedimenzionalni s obzirom na to da su sadržavali horizontalne sporazume o određivanju ciljanih i najnižih cijena, raspodjeli tržišta i ograničavanju proizvodnje te, kod zabranjenog sporazuma o CDT-u, također i sporazum o raspodjeli kupaca. Komisija je istaknula da te povrede spadaju po samoj svojoj prirodi u jedan od najtežih oblika ograničavanja tržišnog natjecanja sukladno odredbama članka 101. UFEU-a, uslijed čega točka 23. Smjernica iz 2006. predviđa uzimanje u obzir udjela vrijednosti prihoda od prodaje iz gornjeg dijela raspona. Nadalje, Komisija je usto podsjetila da su poduzetnici koji su uključeni u te povrede bili ili morali biti svjesni da su njihove aktivnosti nezakonite, što dokazuje činjenica da su poduzimali mjere u svrhu prikrivanja postojanja zabranjenog sporazuma. Osim toga, Komisija je istaknula da zemljopisno gledano, kako zabranjeni sporazum o CDT-u tako i onaj o CPT-u, obuhvaćaju cijeli EGP i da je zajednički tržišni udjel, na razini EGP-a poduzetnika koji su bili adresati pobijane odluke i u odnosu na koje su povrede utvrđene, bio manji od 80%. Naposljetku, utvrdila je da su zabranjeni sporazumi bili vrlo strukturirani, da su se strogo primjenjivali i da su bili podvrgnuti kontrolama. U uvodnoj izjavi 1070. navedene odluke Komisija je zaključila da je, vodeći računa o prirodi povrede, potrebno upotrijebiti postotak od 18% predmetne prodaje.

191 Suprotno tužiteljevim argumentima, ova ocjena je dovoljno obrazložena s obzirom na to da je Komisija doista vodila računa o čimbenicima navedenima u točki 22. Smjernica iz 2006. (vidjeti točku 189. ove presude), odnosno, osim o prirodi povrede, o zajedničkom tržišnom udjelu predmetnih poduzetnika na cjelokupnom tržištu, zemljopisnom opsegu povrede koji se prostire na cijeli EGP i o činjenici da je zabranjeni sporazum izvršen.

192 Nadalje, nije sporno da povreda koja se odnosi na CPT spada u kategoriju iz točke 23. Smjernica iz 2006., osobito s obzirom na to da, među ostalim, uključuje tajne horizontalne sporazume o određivanju cijena. Prema tome, vodeći računa o činjenici da Smjernice iz 2006. predviđaju gornju granicu od 30%, Komisija je, uzevši u obzir 18% vrijednosti prihoda od prodaje, odnosno tek nešto više od polovice propisanog raspona, postupila u skladu s pravilima koje si je sama nametnula u navedenim smjernicama. Naime, takva očita povreda pravila o tržišnom natjecanju je po svojoj prirodi osobito teška i protivna najvažnijim ciljevima Unije (vidjeti u tom smislu presudu Općeg suda od 29. lipnja 2012., GDF Suez/Komisija, T-370/09, Zb., t. 420. i navedenu sudsku praksu).

- 193 Nijedan od elemenata koje je istaknuo tužitelj ne dovodi u pitanje ovu ocjenu.
- 194 Naime, ispitivanje četvrtog i petog tužbenog razloga istaknutih u prilog zahtjevu za poništenje pobijane odluke nije dovelo u pitanje sudjelovanje predmetnih poduzetnika u jedinstvenoj i trajnoj povredi iz članka 101. UFEU-a, koja je imala za učinak ograničavanje tržišnog natjecanja na tržištu EGP-a i koja je osobito uključivala određivanje cijena čija je provedba bila strogo kontrolirana, ograničavanje proizvodnje i razmjenu povjerljivih informacija o CPT-ima. Suprotno tužiteljevim tvrdnjama, treba istaknuti, s jedne strane, da je stupanj sofisticiranosti ili složenosti zabranjenog sporazuma o CDT-u u odnosu na onaj zabranjenog sporazuma o CPT-u irelevantan što se tiče učinaka dvaju sporazuma, a to je ograničavanje tržišnog natjecanja na tržištu EGP-a. S druge strane, kao što i proizlazi iz uvodne izjave 1059. pobijane odluke, prilikom utvrđivanja veće težine zabranjenog sporazuma o CDT-u vodilo se računa o činjenici da on, za razliku od zabranjenog sporazuma o CPT-u, podrazumijeva i raspodjelu kupaca. Što se tiče argumenata da pobijana odluka ne sadržava dovoljno dokaza o ograničenju proizvodnje i raspodjeli tržišta, oni ne mogu opstati, uzevši u obzir analizu koja je izvršena u okviru drugog dijela petog tužbenog razloga.
- 195 Naposljetku, što se tiče tvrdnje tužitelja da dva od tri aspekta povrede, odnosno ograničenje proizvodnje i raspodjela tržišta, nisu postajala tijekom cjelokupnog trajanja povrede, valja utvrditi da, čak i da je točna, ona nije dovoljna da dovede u pitanje ocjenu Komisije o postojanju povrede, njezinoj težini u predmetnom slučaju i stoga, o udjelu vrijednosti prihoda od prodaje koji treba uzeti u obzir prilikom utvrđivanja osnovnog iznosa novčane kazne (vidjeti u tom smislu presudu Općeg suda od 13. prosinca 2012., *Versalis i Eni/Komisija*, T-103/08, neobjavljena u Zborniku, t. 241.).
- 196 Iz toga slijedi da Komisija, time što je u skladu sa Smjernicama iz 2006. udio vrijednosti od prihoda od prodaje koji treba uzeti u obzir prilikom utvrđivanja osnovnog iznosa novčane kazne koju treba izreći tužitelju odredila na 18%, nije prešla granice svoje diskrecijske ovlasti. Stoga treba odbiti argument prema kojemu taj postotak nije proporcionalan onomu koji je za zabranjeni sporazum o CDT-u određen na 19%.
- 197 Valja također odbiti argumente tužitelja o provedbi i o učincima povrede, s obzirom na to da je Komisija, u skladu s točkom 23. Smjernica iz 2006., mogla odrediti iznos novčane kazne isključivim oslanjanjem na kriterij naravi povrede (presuda *GDF Suez/Komisija*, t. 192. *supra*, t. 423.).
- 198 Naposljetku, nijedan drugi element ne može opravdati to da Opći sud iskoristi svoju ovlast preinačenja pobijane odluke u pogledu iznosa novčane kazne s obzirom na težinu povrede.
- 199 Iz toga proizlazi da ovaj prigovor treba odbiti.
- 200 Kao drugo, tužitelj tvrdi da Komisija nije uzela u obzir ograničenu narav njegova sudjelovanja i sudjelovanja MTPD-a ni prilikom određivanja udjela vrijednosti prihoda od prodaje za potrebe izračuna osnovnog iznosa novčane kazne ni prilikom uzimanja u obzir eventualnih olakotnih okolnosti.
- 201 Valja podsjetiti da je, prema sudskoj praksi, smanjivanje osnovnog iznosa novčane kazne zbog olakotnih okolnosti nužno povezano s okolnostima pojedinog slučaja, koje mogu navesti Komisiju na to da kaznu ne smanjuje poduzetniku koji je stranka nezakonitog sporazuma. Naime, priznavanje koristi od olakotnih okolnosti u situacijama u kojima je neki poduzetnik stranka očito nezakonitog sporazuma kojeg je svjestan ili za koji nije mogao ne znati da predstavlja povredu, ne smije dovesti do toga da izrečena novčana kazna izgubi svoj odvraćajući učinak te da se ugrozi korisni učinak iz članka 101. stavka 1. UFEU-a (vidjeti u tom smislu presudu Suda od 9. srpnja 2009., *Archer Daniels Midland/Komisija*, C-511/06 P, Zb., str. I-5843., t. 104. i 105. i navedenu sudsku praksu).

- 202 Nadalje, iz točke 29. Smjernica iz 2006. proizlazi da Komisija nema nikakvu obvezu sustavno uzimati u obzir svaku nabrojenu olakotnu okolnost zasebno ili automatski dodatno smanjivati osnovni iznos novčane kazne čim poduzetnik iznese dokaze koji mogu uputiti na postojanje neke od tih okolnosti. Naime, primjerenost eventualnog smanjenja iznosa novčane kazne zbog olakotnih okolnosti treba sagledavati sveobuhvatno, vodeći računa o svim relevantnim okolnostima. Stoga, s obzirom na to da u Smjernicama iz 2006. u dijelu u kojem se odnose na olakotne okolnosti koje se mogu uzeti u obzir, nema naznaka imperativne prirode, valja smatrati da je Komisija sačuvala određenu diskreciju u pogledu opće ocjene o mogućnosti smanjivanja iznosa novčanih kazni zbog olakotnih okolnosti (vidjeti u tom smislu presudu Općeg suda od 2. veljače 2012., Denki Kagaku Kogyo i Denka Chemicals/Komisija, T-83/08, neobjavljena u Zborniku, t. 240. i navedenu sudsku praksu).
- 203 U predmetnom slučaju, kada je riječ o argumentu prema kojem je Komisija morala uzeti u obzir činjenicu da MTPD nije sudjelovao na europskim sastancima o staklu, nego jedino na sastancima SML-a i ASEAN-a, valja podsjetiti, kao što to proizlazi iz analize drugog dijela petog tužbenog razloga, da je Komisija pravilno smatrala da je MTPD, s kojim su tužitelj i društvo Panasonic činili gospodarsku jedinicu, sudjelovao u jedinstvenoj i trajnoj povredi članka 101. UFEU-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u, koja je obuhvaćala čitavo područje EGP-a i koja se sastojala od sporazuma i usklađenih djelovanja koja su imala za cilj dogovaranje o cijenama i proizvodnji te o razmjeni osjetljivih poslovnih informacija među konkurentima. Uzevši u obzir diskrecijsku ovlast koju je imala na raspolaganju prilikom određivanja iznosa novčanih kazni koje namjerava izreći, Komisija je mogla smatrati, uzevši u obzir sve te elemente, da korist od olakotnih okolnosti nije opravdana.
- 204 Tužitelj usto nije dokazao da se MTPD protivio zabranjenom sporazumu o CPT-u na način da je ometao njegovo nesmetano funkcioniranje, što predstavlja standard ustanovljen u sudskoj praksi da bi se neprovođenje zabranjenog sporazuma smatralo opravdanjem za smanjivanje iznosa novčane kazne zbog olakotnih okolnosti (vidjeti u tom smislu presudu Denki Kagaku Kogyo i Denka Chemicals/Komisija, t. 202. *supra*, t. 248. i navedenu sudsku praksu).
- 205 Iz toga slijedi da Komisija nije prekoračila granice diskrecijske ovlasti kojom raspolaže u tom području kada nije uzela u obzir, kao olakotnu okolnost koja opravdava smanjenje iznosa novčane kazne, činjenicu, pod pretpostavkom da je utvrđena, da MTPD nije sudjelovao u svim konstitutivnim elementima predmetnog zabranjenog sporazuma. Naime, kada je riječ o odgovornosti za povredu kao takvoj, iz sudske prakse proizlazi da činjenica da poduzetnik nije izravno sudjelovao u svim konstitutivnim elementima sveukupnog zabranjenog sporazuma ne može navedenog osloboditi od odgovornosti za povredu članka 101. stavka 1. UFEU-a, ako je utvrđeno, kao što je to slučaj u ovom predmetu, da je morao nužno znati, s jedne strane, da su tajni dogovori u kojima je sudjelovao bili dio cjelovitog plana i, s druge strane, da taj cjeloviti plan uključuje sve konstitutivne elemente zabranjenog sporazuma (vidjeti u tom smislu presudu Suda od 8. prosinca 2011., Chalkor/Komisija, C-386/10 P, Zb., str. I-13085., t. 91. i navedenu sudsku praksu).
- 206 Nadalje, tužitelj uopće ne pojašnjava na koji je to način Komisija, uskraćujući mu korist od olakotnih okolnosti, povrijedila načelo proporcionalnosti ili načelo jednakog postupanja.
- 207 Čak i pod pretpostavkom da tužitelj svojom argumentacijom ima za cilj utvrditi da je njegova uloga u zabranjenom sporazumu bila isključivo pasivna, valja istaknuti, s jedne strane, da iako je ta okolnost izričito navedena kao moguće olakotna u Smjernicama iz 1998., ona više nije jedna od onih koje se mogu uzimati u obzir na temelju Smjernica iz 2006. Navedeno, prema tome, svjedoči o svjesnom političkom odabiru da se više „ohrabruje“ pasivno ponašanje sudionika u povredi pravila o tržišnom natjecanju. Taj odabir dio je diskrecijske ovlasti Komisije prilikom određivanja i provedbe politike tržišnog natjecanja.
- 208 S druge strane, „isključivo pasivno ili sljedbeničko“ ponašanje poduzetnika u ostvarivanju povrede podrazumijeva, prema definiciji, njegovu „neuočljivost“, odnosno izostanak aktivnog sudjelovanja u izradi jednog ili više protutržišnih sporazuma (presuda Općeg suda od 9. srpnja 2003., Cheil

Jedang/Komisija, T-220/00, Zb., str. II-2473., t. 167.). Iz sudske prakse proizlazi da elementi koji po prirodi otkrivaju pasivnu ulogu poduzetnika unutar nekog zabranjenog sporazuma uključuju i situaciju u kojoj je njegovo sudjelovanje u zabranjenom sporazumu umnogome sporadičnije nego ono običnih članova zabranjenog sporazuma kao i situaciju u kojoj predstavnik drugog poduzetnika koji sudjeluje u zabranjenom sporazumu daje izričitu izjavu vezano za ulogu tog poduzetnika u zabranjenom sporazumu, uzevši u obzir sve relevantne okolnosti pojedinog slučaja (vidjeti gore navedenu presudu Cheil Jedang/Komisija, t. 168. i navedenu sudsku praksu).

- 209 Međutim, u predmetnom slučaju MTPD je sudjelovao na nezanemarivom broju sastanaka u okviru zabranjenog sporazuma o CPT-u, čiji je protutržišni karakter dokazan i na kojima je svojim konkurentima davao određene osjetljive poslovne informacije. Čak i da su te informacije bile pogrešne ili na drugi način dostupne, one su kod konkurenata svejedno ostavljale dojam da je MTPD sudionik zabranjenog sporazuma te su ih ohrabrivale na njegovu provedbu. Osim toga, nijedan od sudionika predmetnog zabranjenog sporazuma nije naveo da je tužitelj postupao „neuočljivo“ tijekom povrede. Upravo zato ne može se smatrati da je njegova uloga bila isključivo pasivna.
- 210 Iz toga slijedi da Komisija nije prekoračila granice svoje diskrecijske ovlasti kojom raspolaže u ovom području kada nije prihvatila navodno isključivo pasivnu i marginalnu ulogu MTPD-a kao olakotnu okolnost koja bi opravdavala smanjenje iznosa novčane kazne.
- 211 Kao treće, tužitelj tvrdi da je Komisija povrijedila Smjernice iz 2006. uzevši u obzir, kao relevantni prihod, ne samo prihod od prodaje CRT-a kupcima sa sjedištem u EGP-u, nego i prihod od izravne prodaje u EGP-u putem prerađenih proizvoda, koji nisu bili ni u izravnoj ni u neizravnoj vezi s povredom. U tom pogledu, s jedne strane, on prigovara Komisiji da nije dokazala postojanje protutržišnog ponašanja u odnosu na vlastitu prodaju, koja je bila izričito isključena iz rasprava koje su se vodile na sastancima SML-a i ASEAN-a te stoga nije izravno povezana s povredom. S druge strane, on tvrdi da se Komisija nije mogla oslanjati na presumpciju da je povreda utjecala na nizvodno tržište televizora u EGP-u tako da izravna prodaja u EGP-u putem prerađenih proizvoda nije bila neizravno povezana s povredom.
- 212 Valja podsjetiti da je u članku 23. stavku 2. drugoj alineji Uredbe br. 1/2003 propisano da novčana kazna za svakog poduzetnika i svako udruženje poduzetnika koje sudjeluje u povredi ne smije prelaziti 10% njegova ukupnog prihoda u prethodnoj poslovnoj godini.
- 213 Kao što je to Sud već presudio, Komisija mora u svakom pojedinačnom slučaju i imajući u vidu kontekst kao i ciljeve određene sustavom kazni uspostavljenim Uredbom br. 1/2003 ocijeniti željeni učinak na poduzetnika o kojem je riječ, osobito uzimajući u obzir prihod koji odražava stvarni gospodarski položaj poduzetnika tijekom razdoblja u kojem je počinjena povreda (presude od 7. lipnja 2007., Britannia Alloys & Chemicals/Komisija, C-76/06 P, Zb., str. I-04405., t. 25.; Guardian Industries i Guardian Europe/Komisija, t. 30. *supra*, t. 53., od 23. travnja 2015., LG Display i LG Display Taiwan/Komisija, C-227/14 P, Zb., t. 49.).
- 214 U skladu s ustaljenom sudskom praksom Suda, pri izračunu iznosa novčane kazne dopušteno je uzeti u obzir kako ukupni prihod poduzetnika, koji je pokazatelj, premda približan i nepotpun, njegove veličine i gospodarske snage, tako i udio tog prihoda ostvaren proizvodima obuhvaćenima povredom, koji je pokazatelj opsega povrede (presude Suda od 7. lipnja 1983., Musique Diffusion française i dr./Komisija, 100/80 do 103/80, Zb., str. 1825., t. 121.; Guardian Industries i Guardian Europe/Komisija, t. 30. *supra*, t. 54. i LG Display i LG Display Taiwan/Komisija, t. 213. *supra*, t. 50.).
- 215 Iz ustaljene sudske prakse Suda proizlazi da, iako se člankom 23. stavkom 2. Uredbe br. 1/2003 Komisiji dodjeljuje diskrecijska ovlast, njime se ta ovlast ipak ograničava tako da se uspostavljaju objektivni kriteriji kojih se Komisija mora držati. Prema tome, s jedne strane, iznos novčane kazne koja se može nametnuti poduzetniku podložan je brojčano određivoj i apsolutnoj gornjoj granici, tako da je najveći iznos novčane kazne koji se može izreći određenom poduzetniku unaprijed odrediv. S

- druge strane, izvršavanje te diskrecijske ovlasti ograničeno je također pravilima postupanja koja si je sama Komisija nametnula, osobito u Smjernicama za izračun novčanih kazni (presude Guardian Industries i Guardian Europe/Komisija, t. 30. *supra*, t. 55. i LG Display i LG Display Taiwan/Komisija, t. 213. *supra*, t. 51.).
- 216 U skladu s točkom 13. Smjernica iz 2006., „[u] određivanju osnovnog iznosa kazne koju će nametnuti, Komisija će upotrijebiti vrijednost prihoda od prodaje robe ili usluga tog poduzetnika na koju se povreda izravno ili neizravno [...] odnosi u odgovarajućem zemljopisnom području unutar Europskoga gospodarskog prostora“. Te smjernice u točki 6. preciziraju da se „[k]ombinacija vrijednosti prihoda od prodaje na koju se odnosi povreda te [njezino] trajanje smatra [...] primjerenom formulom koja odražava ekonomsku važnost povrede kao i relativnu težinu svakog poduzetnika u povredi“.
- 217 Slijedi da je postavljeni cilj točke 13. Smjernica iz 2006. da kao polazište za izračunavanje novčane kazne koja se izriče nekom poduzetniku uzme iznos koji odražava ekonomsku važnost povrede i veličinu poduzetnikova doprinosa toj povredi (presude Suda od 11. srpnja 2013., Team Relocations i dr./Komisija, C-444/11 P, neobjavljena u Zborniku, t. 76.; Guardian Industries i Guardian Europe/Komisija, t. 30. *supra*, t. 57., kao i LG Display i LG Display Taiwan/Komisija, t. 213. *supra*, t. 53.).
- 218 Prema tome, pojam vrijednosti prihoda od prodaje naveden u točki 13. Smjernica obuhvaća prihode od prodaje ostvarene na tržištu zahvaćenom povredom koje se nalazi unutar EGP-a, pri čemu nije potrebno utvrđivati je li spomenuta prodaja doista bila zahvaćena tom povredom, s obzirom na to da dio prihoda od prodaje proizvoda na koje se povreda odnosi najbolje odražava ekonomsku važnost te povrede (vidjeti u tom smislu presude Team Relocations i dr./Komisija, t. 217. *supra*, t. 75. do 78.; Guardian Industries i Guardian Europe/Komisija, t. 30. *supra*, t. 57. do 59.; te presude Suda od 19. ožujka 2015., Dole Food i Dole Fresh Fruit Europe/Komisija, C-286/13 P, Zb., t. 148. i 149. i LG Display i LG Display Taiwan/Komisija, t. 213. *supra*, t. 53. do 58. i 64.).
- 219 U predmetnom slučaju, sudionici zabranjenog sporazuma poput MTPD-a, na čije je ponašanje tužitelj izvršavao odlučujući utjecaj, koji su bili vertikalno integrirani poduzetnici, ugrađivali su izvan EGP-a CPT-e koji su predmet kartela u konačne proizvode koji se prodaju u EGP-u. Kao što to tvrdi tužitelj, prodaja koja je uzeta u obzir pri izračunu novčane kazne kao izravna prodaja unutar EGP-a putem prerađenih proizvoda nije obavljena na tržištu proizvoda na koji se povreda odnosi, što je u ovom slučaju tržište CRT-a koji su predmet kartela, nego na tržištu proizvoda koji se od njega razlikuje, to jest na nizvodnom tržištu gotovih proizvoda u koje su ugrađeni navedeni CRT-i koji su predmet kartela, a koji su u tom slučaju bili predmet unutarnje prodaje izvan EGP-a između MTPD-a i njegovih vertikalno integriranih društava kćeri.
- 220 Iz uvodnih izjava 1026. i 1029. pobijane odluke proizlazi, međutim, da je Komisija prilikom utvrđivanja osnovnog iznosa novčanih kazni uzela u obzir samo cijenu CDT-a i CPT-a ugrađenih u televizore ili računalne zaslone, a ne cijenu potonjih. Stoga, prihodi od prodaje gotovih proizvoda u koje su ugrađeni CRT-i koji su predmet kartela nisu uzeti u obzir u cjelokupnoj svojoj vrijednosti, nego samo u onom dijelu te vrijednosti koja može odgovarati vrijednosti CRT-a koji su predmet kartela, a ugrađeni su u gotove proizvode, kada je potonje neovisnim trećim stranama sa sjedištem unutar EGP-a prodavao poduzetnik kojeg je tužitelj dio. Ova tvrdnja nije osporavana.
- 221 Prema tome, suprotno onomu što tvrdi tužitelj, Komisija je pravilno uzela u obzir prodaju televizora i računalnih zaslona u svrhu izračuna iznosa novčane kazne.
- 222 Iako je točno da se pojam „vrijednosti prihoda od prodaje“, naveden u točki 13. Smjernica iz 2006. ne može proširiti tako da uključuje prodaju dotičnog poduzetnika koja nije obuhvaćena područjem primjene zabranjenog sporazuma koji mu se stavlja na teret (vidjeti presude Team Relocations i dr./Komisija, t. 217. *supra*, t. 76.; Guardian Industries i Guardian Europe/Komisija, t. 30. *supra*, t. 57. i LG Display i LG Display Taiwan/Komisija, t. 213. *supra*, t. 53.), bilo bi protivno cilju kojem teži

- članak 23. stavak 2. Uredbe br. 1/2003 kada bi vertikalno integrirani sudionici zabranjenog sporazuma mogli postići to da se, samo zato što su proizvode obuhvaćene povredom ugradili u gotove proizvode izvan EGP-a, iz izračuna novčane kazne isključi onaj dio vrijednosti prihoda koje su ostvarili prodajom gotovih proizvoda unutar EGP-a koji bi mogao odgovarati vrijednosti proizvoda obuhvaćenih povredom.
- 223 Doista, kako je to Sud već presuđivao, vertikalno integrirani poduzetnici mogu imati koristi od horizontalnog sporazuma o utvrđivanju cijena sklopljenih protivno članku 101. UFEU-a, ne samo prilikom prodaje neovisnim trećim stranama na tržištu proizvoda obuhvaćenog povredom nego i na nizvodnom tržištu prerađenih proizvoda koji su sastavljeni, među ostalim, od proizvoda obuhvaćenih povredom, i to na dvjema osnovama. Ili ti poduzetnici prenose povećanja u cijeni faktora proizvodnje koja su posljedica povrede na prerađene proizvode, ili ih ne prenose, što im posljedično daje prednost pred njihovim konkurentima u pogledu troškova, koji te iste faktore proizvodnje nabavljaju na tržištu proizvoda obuhvaćenih povredom (presuda Guardian Industries i Guardian Europe/Komisija, t. 30. *supra*, t. 60.).
- 224 U tim je okolnostima Komisija pravilno smatrala da je izravna prodaja u EGP-u putem prerađenih proizvoda, bez obzira na to što nije obavljena na tržištu proizvoda na koji se povreda odnosi, narušila tržišno natjecanje unutar EGP-a, povređujući članak 101. UFEU-a osobito na štetu potrošača i da je prodaja tih proizvoda bila u vezi s povredom unutar EGP-a, u smislu točke 13. Smjernica iz 2006.
- 225 Iz toga slijedi da ne može opstati argumentacija tužitelja prema kojoj se Komisija nije mogla osloniti na presumpciju o utjecaju povrede na nizvodno tržište televizora u EGP-u, s obzirom na sudsku praksu navedenu u točki 223. ove presude. Štoviše, s obzirom na to da, kao što se podsjeća u točki 220. ove presude, Komisija nije uzela u obzir vrijednost prerađenih proizvoda u cijelosti, nego samo vrijednost cijevi koje su u njega ugrađene, takva argumentacija je, u svakom slučaju, bespredmetna.
- 226 Usto valja istaknuti da bi isključivanje izravne prodaje u EGP-u putem prerađenih proizvoda dovelo do umjetnog smanjivanja ekonomske važnosti povrede koju je počinio određeni poduzetnik jer bi sama činjenica da takva prodaja nije uzeta u obzir, iako je unutar EGP-a doista obuhvaćena zabranjenim sporazumom, naposljetku dovela do izricanja novčane kazne koja ne bi vjerno odražavala područje primjene tog sporazuma u Europskom gospodarskom prostoru (vidjeti analogijom presude Team Relocations i dr./Komisija, t. 217. *supra*, t. 77.; Guardian Industries i Guardian Europe/Komisija, t. 30. *supra*, t. 58. i LG Display i LG Display Taiwan/Komisija, t. 213. *supra*, t. 54.).
- 227 Konkretnije govoreći, kao što je to Komisija pravilno utvrdila u uvodnoj izjavi 1022. pobijane odluke i suprotno tužiteljevim argumentima, neuzimanje u obzir vrijednosti prihoda od te prodaje nužno bi dovelo do pružanja neopravdane prednosti vertikalno integriranim društvima poput MTPD-a, koja u svojim proizvodnim jedinicama sa sjedištem izvan EGP-a ugrađuju znatan dio proizvoda obuhvaćenih povredom, omogućujući im da izbjegnu kaznu koja je proporcionalna njihovoj ekonomskoj važnosti na tržištu tih proizvoda i štetnosti njihova postupanja za tržišno natjecanje unutar EGP-a.
- 228 Stoga, Komisija nije povrijedila svoje Smjernice iz 2006. kada je uzela u obzir izravne prodaje u EGP-u putem prerađenih proizvoda kako bi odredila iznos novčane kazne izrečene MTPD-u, zajedno i solidarno s tužiteljem i društvom Panasonic.
- 229 Kao četvrto, tužitelj tvrdi da je Komisija odstupila od točke 25. Smjernica iz 2006. bez objektivnih razloga koji bi bili u skladu s načelom jednakog postupanja, kada je prilikom izračunavanja dodatnog iznosa uključenog u osnovni iznos novčane kazne koja mu je izrečena kao društvu majci MTPD-a koristila vrijednost prihoda od posebne prodaje (vidjeti točku 22. ove presude).
- 230 Važno je istaknuti da tužitelj tom argumentacijom nastoji dovesti u pitanje metodologiju koju je Komisija primijenila za izračun iznosa novčane kazne koja mu je izrečena zbog njegova izravnog sudjelovanja u zabranjenom sporazumu o CPT-u prije osnivanja MTPD-a, s obzirom na to da je za

potrebe izračuna dodatnog iznosa koristila, uz vrijednost prihoda od vlastite prodaje, udio vrijednosti prihoda od prodaje koje je ostvarilo zajedničko društvo. Kao što je Komisija pojasnila u bilješci 1972. uvodne izjave 1055. pobijane odluke, to znači da nije postojala zajednička i solidarna odgovornost društava majki za dodatne iznose. Nadalje, iz uvodne izjave 1076. pobijane odluke vidljivo je da su društvu Panasonic i tužitelju izrečeni zasebni dodatni iznosi novčane kazne, dok MTDP-u nije nametnut takav iznos.

- 231 S obzirom na to da su poništeni članak 1. stavak 2. točka (d) i članak 2. stavak 2. točka (g) pobijane odluke, argumentaciju tužitelja po tom pitanju treba odbiti kao bespredmetnu.
- 232 Iz toga slijedi da nije nužno, u svakom slučaju, odlučivati o osnovanosti argumentacije o navodnoj povredi prava obrane, koja se temelji na tome da tužitelj nije imao pristup podacima koje je društvo Panasonic dostavilo za račun MTPD-a u dijelu koji se odnosi na određivanje dodatnog iznosa.
- 233 U tim uvjetima, Opći sud utvrđuje da nijedan drugi razlog koji bi se mogao povezati s argumentacijom tužitelja iznesenom u prilog ovom dijelu tužbenog zahtjeva ne može dovesti do zaključka da su iznosi novčanih kazni neprikladni, uzevši u obzir, s jedne strane, težinu i trajanje povrede koju je počinio tužitelj i, s druge strane, nužnost izricanja odvratajućih novčanih kazni.
- 234 Opći sud nadalje ocjenjuje da nijedan razlog javnog poretka koji bi trebao biti istaknut po službenoj dužnosti (vidjeti u tom smislu presudu Suda od 8. prosinca 2011., KME Germany i dr./Komisija, C-272/09 P, Zb., str. I-12789., t. 104.), ne opravdava korištenje njegove ovlasti preinačenja na način da ukine novčanu kaznu.
- 235 Prema tome, u skladu sa zaključcima iznesenima u točkama 146. do 148. ove presude, drugi dio tužbenog razloga istaknutog u prilog četvrtom dijelu tužbenog zahtjeva, kojim se traži smanjenje iznosa novčane kazne izrečene tužitelju zbog sudjelovanja u povredi posredstvom MTPD-a, treba prihvatiti samo u dijelu u kojem se predlaže smanjenje iznosa novčane kazne koja mu je izrečena solidarno i zajednički s društvom Panasonic i MTPD-om, utvrđene presudom Panasonic i MT Picture Display/Komisija, t. 147. *supra*, u kojoj je ta novčana kazna određena u iznosu od 82 826 000 eura. Zahtjev za ukidanje novčane kazne ili smanjenje njezina iznosa u preostalom se dijelu odbija.

Troškovi

- 236 U skladu s člankom 134. stavkom 3. Poslovnika Općeg suda, ako stranke djelomično uspiju u svojim zahtjevima svaka stranka snosi vlastite troškove.
- 237 U predmetnom slučaju, s obzirom na to da su zahtjevi tužitelja djelomično proglašeni osnovanima, valja naložiti svakoj stranci da snosi vlastite troškove.

Slijedom navedenoga,

OPĆI SUD (treće vijeće)

proglašava i presuđuje:

1. Članak 1. stavak 2. točka (d) Odluke Komisije C (2012) 8839 *final* od 5. prosinca 2012. koja se odnosi na postupak primjene članka 101. UFEU-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u (predmet COMP/39.437 – Katodne cijevi za televizore i računalne ekrane) poništava se u dijelu u kojem se utvrđuje da je društvo Toshiba Corp. sudjelovalo u sveukupnom zabranjenom sporazumu na tržištu katodnih cijevi za televizore u boji, od 16. svibnja 2000. do 31. ožujka 2003.

2. **Poništava se članak 2. stavak 2. točka (g) te odluke u dijelu u kojem se društvu Toshiba izriče novčana kazna u iznosu od 28 048 000 eura zbog njegova izravnog sudjelovanja u sveukupnom zabranjenom sporazumu na tržištu katodnih cijevi za televizore u boji.**
3. **Iznos novčane kazne koja je izrečena društvu Toshiba u članku 2. stavku 2. točki (h) predmetne odluke, zajedno i solidarno s društvima Panasonic Corp. i MT Picture Display Co. Ltd, utvrđuje se u visini od 82 826 000 eura.**
4. **U preostalom dijelu tužba se odbija.**
5. **Svaka stranka snosit će svoje troškove.**

Papasavvas

Forwood

Bieliūnas

Objavljeno na javnoj raspravi u Luxembourggu 9. rujna 2015.

Potpisi

Sadržaj

Okolnosti spora	2
Tužitelj i predmetni proizvod	2
Upravni postupak	2
Pobijana odluka	3
Postupak i zahtjevi stranaka	6
Pravo	7
Glavni tužbeni zahtjev za djelomično poništenje pobijane odluke	8
Prvi tužbeni razlog, koji se temelji na pogrešci iz pobijane odluke u dijelu u kojem je zaključeno da je tužitelj odgovoran za povredu počinjenu između 16. svibnja 2000. i 11. travnja 2002.	8
Drugi tužbeni razlog, koji se temelji na pogrešci iz pobijane odluke u dijelu u kojem je zaključeno da je tužitelj odgovoran za povredu počinjenu u razdoblju između 12. travnja 2002. i 31. ožujka 2003.	14
Četvrti tužbeni razlog, koji se temelji na pogrešci iz pobijane odluke u dijelu u kojem je zaključeno da je tužitelj zajedno i solidarno odgovoran zbog sudjelovanja MTPD-a u povredi počinjenoj u razdoblju od 1. travnja 2003. do 12. lipnja 2006.	15
– Drugi dio	15
– Prvi dio	21
– Treći dio	21
Treći tužbeni razlog, koji se temelji na pogrešci iz pobijane odluke u dijelu u kojem je zaključeno da je tužitelj odgovoran za povredu počinjenu u razdoblju od 1. travnja 2003. do 12. lipnja 2006.	22
Peti tužbeni razlog, podredno istaknut, koji se temelji na pogrešci iz pobijane odluke u dijelu u kojem je zaključeno da je MTPD odgovoran zbog sudjelovanja u povredi počinjenoj u razdoblju od 1. travnja 2003. do 12. lipnja 2006.	23
– Prvi dio	23
– Drugi dio	24
Podredni tužbeni zahtjev za ukidanje ili smanjenje iznosa novčane kazne	28
Troškovi	36